

”Dit liv i de andres hænder”

En fællesskabsorienteret etik med unge

Laura Bjørg Serup Petersen

Afdeling for Teologi

Institut for Kultur og Samfund

AU ARTS

August 2025

AARHUS UNIVERSITET

Indholdsfortegnelse

<i>1. Indledning</i>	4
Opsummering af fund.....	5
Anbefalinger	7
<i>2. Baggrund: Trivsel, etik og diakoni</i>	8
Spørgsmålet om unge, trivsel og fællesskab.....	8
Et aarhusteologisk udgangspunkt	10
Et forskningsbaseret bidrag til et diakonalt formål.....	11
Projekt-design	13
<i>3. Workshoppens opbygning og udførelse</i>	15
Øvelse 1# Mit netværk	16
Øvelse 2# Foto-mylder.....	17
Øvelse 3# Værdi-hierarki	18
Øvelse 4# De gamle og kloge?.....	19
Vurdering af workshoppens design og format	20
<i>4. Hvad ved vi nu om unge og fællesskaber?</i>	21
1# Mit Netværk	21
Netværkenes udformning	21
Kategoriseringer af relationer	22
Hierarkiseringer af relationer	24
2# Foto-mylder	25
Datagrundlag og analytisk tilgang	25
Tematisk analyse	26
3# Værdihierarki	30
Datagrundlag og analytisk tilgang	30
Tematisk analyse - tællelige og kvalitative perspektiver	31
Refleksioner over formatet	37
4# De gamle og kloge?	40
Tematisk analyse på tværs af citater	41
Fund fra fællesskabs-etiske samtaler med unge.....	45
<i>5. Baggrundsovervejelser: Metode, kvalitet og etik</i>	47
Metodologisk positionering	47
Overvejelser om workshop-design.....	48
Overvejelser om projekt-design	49
Kvalitetsovervejelser	50
Forskningsetiske overvejelser.....	52
Analysemetodiske overvejelser	54

Beskrivelse af analyseworkshop.....	54
<i>6. Litteraturliste.....</i>	<i>56</i>
<i>7. Dataregister.....</i>	<i>59</i>
Workshop 1, 4. marts 2025.....	59
Workshop 2, 1. april 2025.....	60
Workshop 3, 9. april 2025.....	61
Workshop 4, 9. maj 2025.....	62
<i>8. Bilag.....</i>	<i>63</i>
Bilag 1: Workshop-program.....	63
Bilag 2: 2# Fotomylder.....	64
Bilag 3: 3# Værdihierarki – fire workshops inkl. top-5 plot.....	66
Bilag 4: 4# De gamle og kloge? Oprindelige citater.....	67
Bilag 5: 4# De gamle og kloge? Nye citater.....	68

1. Indledning

Denne rapport præsenterer projektet "Dit liv i andres hænder - en fællesskabsorienteret etik med unge", finansieret af Aarhus Stift. Projektet er udarbejdet og udført af ph.d. Laura Bjørg Serup Petersen (LBSP) og lektor ph.d. Kirstine Helboe Johansen (KHJ) på Afdeling for Teologi, Aarhus Universitet. Projektmidlerne har dækket i alt et halvt års arbejde udført i perioden august 2024-juli 2025, primært af LBSP som postdoc superviseret af KHJ. Projektet er forankret i diakoniudvalget for Aarhus Stift, hvor særligt Anne Assenholt (AA) fra Folkekirkens Skoletjeneste har været en væsentlig faglig ressource til sparring, afprøvning og udvikling af praksisformat. Projektet har karakter af en forundersøgelse for diakoniudvalgets fokus på unge som målgruppe.

Projektets formål er at bidrage til Aarhus Stifts arbejde med at højne trivsel for unge ud fra teologisk tænkning om relationalitet og ud fra en kirkelig motivation om at bidrage til samtaler i ungefællesskaber i kirkeligt regi og derudover.

Projektet har opfyldt to målsætninger: At udvikle et praksisformat for fællesskabs-etiske samtaler mellem unge og gennem disse samtaler at indhente viden om fællesskabsforestillinger blandt unge.

Rapporten falder i fem dele: Præsentation af projektets baggrund og grundlag (kap. 2), praksis-produkt (kap. 3), analytiske fund (kap. 4) og metodiske overvejelser (kap. 5) og oplister på den baggrund nogle anbefalinger til mulige videre skridt for Aarhus Stifts indsatsområde for unge (kap. 1). Rapporten afslutter projektet som sådan. Vi foreslår, at diakoniudvalget drøfter anbefalingerne om muligt videre arbejde med udgangspunkt i denne undersøgelse og tager eventuelle beslutninger med i Stiftsrådet.

Opsummering af fund

Projektets fund i forhold til **praksis-format** er, at:

- Workshoppens **øvelser** fungerer i de afprøvede fire skolekontekster inden for målgruppen, uagtet kirkeligt tilhørsforhold. For at imødekomme deltagere i forskellige aldersgrupper og med forskellige læsefærdigheder kan øvelserne med fordel modificeres og faciliteres med enkle variationer.
- Workshopdesignets **opbygning** understøtter bevægelser fra selvrefleksion til fælles refleksion over i forvejen udstukne begreber og har potentiale til at fremme nuancerede samtaler, som enkeltstående øvelser men særligt som samlet format.
- Workshoppens format og **materialitet** er gavnligt ift. at skabe variation og fastholdelse af interesse, at forankre tænkning taktilt og er samtidigt let at mangfoldiggøre.
- Samtaleformatet giver **workshopledere/lærere** indsigt i de unges refleksioner over fællesskab og i deres forhandlinger om forskelligheder og svære emner. Dette giver workshopleder/lærer mulighed for at begynde yderligere øvelser med eller samtale om fællesskab med udgangspunkt i de unges egne formuleringer og dilemmaer.

Projektets fund af **fællesskabsforestillinger** blandt unge

- De unge **kategoriserer** og hierarkiserer de relationer, de indgår i, både ud fra funktion og ud fra kriterier som nærhed og tidslighed. Disse differentieringer virker ind på, hvad de forstår ved forskellige fællesskaber.
- De unge formulerer sig nuanceret og erfaringsbaseret om den komplekse **gensidighed**, relationer og fællesskaber beror på. Således giver de indhold til begreber såsom respekt, omsorg, ansvar og præstation. Her har de særligt blik for de dobbeltheder, som kan ligge i visse idealer for fællesskaber, særligt i forhold til at håndtere forskellighed.
- De unge diskuterer nuanceret og erfaringsbaseret om de **balancegange**, relationer og fællesskaber bygger på. De deler erfaringer om vellykkede relationer, men også om de ting, der kan gøre, at relationer mislykkes og skaber konflikt.
- De unge overvejer forholdet mellem det at være **alene** og det at være sammen med andre. Dette både med blik for positive aspekter af alenetid såsom ro og fordybelse og for de problematiske erfaringer af ensomhed og isolation.
- I samtale med udstukne billeder, begreber og etiske formuleringer reflekterer de unge med **egne ord** og på baggrund af egne erfaringer. Således bidrager de til fællesskabs-etiske samtaler både i egne sammenhænge og potentielt som tilbagespil til teoretisk etik.

Anbefalinger

På baggrund af projektet beskrives herunder en række anbefalinger til Stiftets videre arbejde med fokusområdet om unge, afhængigt af det omfang Stiftsrådet vurderer gavnligt:

- At gøre hele eller dele af **rapporten tilgængelig** på Stiftets hjemmeside og at gøre potentielt interesserede læsere opmærksom på den.
- At mangfoldiggøre eksisterende workshop-materiale i **pixiformat**, som kan hentes på og printes fra hjemmeside. LBSP kan sende materiale til kommunikationsmedarbejder i Stiftet efter ønske.
- At understøtte **kursus- og foredragsvirksomhed** for LBSP mhp. udbredelse og implementering af workshopformatet og den viden, det har tilvejebragt.
- At tilbyde materialet til **skoletjenesten** med forespørgsel, om de har interesse i at eje det og arbejde videre med det på lokalt eller nationalt plan.
- At tilbyde rapporten til **Dansk Kirkeligt Mediecenter** med forespørgsel, om de ønsker at anvende den som baggrund for en større projektansøgning til skalering på nationalt plan.
- At ansætte en stiftsbaseret **projektmedarbejder** til at udbrede og udvikle projektet i kirkelig sammenhæng samt drive udbredelse og videreudvikling i samarbejde med f.eks. religionslærerforeningen, efterskoler eller højskoler.
- At søge en **forsknings-** eller projektbevilling hvorved projektet kan blive startskud til en større satsning på ungdom f.eks. i form af et aktionsforskningsprojekt.

2. Baggrund: Trivsel, etik og diakoni

Projektet hviler på tre iagttagelser: Trivselsspørgsmålet som samfundstendens, relationalitet som teologisk etisk fagområde og en diakonal kirkelig ambition om at bidrage til at afhjælpe konkrete samfundsproblemer. Tilsammen peger disse tre iagttagelser på potentialet i at arbejde med fællesskabsetiske samtaleformater for unge (15-25 år) i kirker, foreninger og skoler.

Spørgsmålet om unge, trivsel og fællesskab

Trivsel og mistrivsel blandt unge er et stort emne i samfundsdebat og forskning i disse år. Forskning med psykologiske, sociologiske og pædagogiske perspektiver leverer væsentlige indsigter og anlægger undersøgelser med store empiriske forlæg. I avisartikler og kronikker fremlægges nedslående statistikker og diskuteres, hvem og hvor mange der mistrives hvordan og hvornår. Regeringens trivselskommission har for nyligt udgivet deres resultater og anbefalinger til et fælles samfundsansvar for at løfte børn og unges trivsel (Trivselskommissionen 2025).

Forskningen – og samfundsdebatten – står i dag et nuanceret sted. Det vil sige, at det ikke handler så meget om at have ret i, hvorvidt "de unge" mistrives eller trives som sådan. Trivsel forstås i stedet som et dynamisk begreb, der dækker over fluktuerende erfaringer af at trives og ikke at trives, snarere end (mis-)trivsel som en statisk tilstand, som noget den enkelte har eller ikke har (Tanggaard *et al.* 2025). Desuden er der fokus på trivselsspørgsmålet som et samfundsproblem, som mange aktører kan bidrage til at løse, men samtidigt ikke ét som "de unge" blot ser passivt til. Forskning ser altså også på, hvad unge selv tænker, siger og gør for at trives. (Sørensen *et al.* 2024).

Dette projekt tager afsæt i almindelige erfaringer af mistrivsel og trivsel. Ikke dem som kræver særlige indsatser og behandling. Derfor er det heller ikke projektets metode at spørge om mistrivsel men derimod at rette blikket mod en afgørende sfære for unges trivsel/mistrivsel: den sociale. Dermed søger projektet at understøtte unges refleksion over, erfaring af og fælles indsats for fællesskaber.

Trivsel kan defineres forskelligt. Som en kompetence hos den enkelte, som kan styrkes ved at opbygge resiliens. Som positive følelser og relationer, som kan fremmes psykologisk. Som et socioøkonomisk vilkår, hvor individet forstås som filtret ind i sociale, materielle, fællesskabsmæssige, samfundslige dynamikker. Dermed kan trivsel fremmes i en helhedsorienteret tilgang, der ser bredt på samlede miljøer og understreger social indlejring. (Simovska & Primdahl 2024). Således går forskningen i retning af trivsel forstået som et ikke blot individuelt men også socialt og mangefacetteret fænomen, hvor arbejde med fællesskabsbestræbelser og styrkelse af social sammenhængskraft blandt børn og unge er et indsatsområde for at fremme trivsel.

Faktorer, der øger mistrivsel, har også ofte sociale aspekter. I forskning om trivsel peges på høje forventninger til individuelle præstationer, de sociale mediers fremstilling af ideelle liv og socialt liv og tendenser til indadskuende psykologiserende og diagnosticerende håndtering af erfaringer af mistrivsel som nogle af de faktorer, der kan øge mistrivsel (Katznelson *et al.* 2022). Heroverfor fremstår fællesskaber og relationers trivselsfremmende effekt blandt andet til at lette presset på individets selvformåen, til at tilbyde fristeder og muliggøre kollektive præstationer (Sørensen *et al.* 2024; Haugegaard & Østergaard 2020). Konkret betyder det også, at aktører i feltet anbefaler at gøre fællesskaber tilgængelige for unge (Trivselskommissionen 2025; Dansk Ungdoms Fællesråd 2023).

Samtidigt er der en forskningsmæssig erkendelse af, at fællesskaber også kan have en slagside i forhold til unges trivsel. Ikke blot i deres fravær, det vil sige i erfaringer af at være alene, men også i andre dynamikker der f.eks. skaber konflikter, øger forventningspres eller skaber eksklusionsmekanismer. Desuagtet er fællesskaber bredt set (dvs. alt fra nære relationer til grupperinger til abstrakte fællesskaber) formende for identitet, selvforståelse og handlemuligheder ikke mindst i ungdomslivet. (Bruselius-Jensen *et al.* 2023). Derfor er et aspekt af trivselsfremme også at styrke social sammenhængskraft i form af at arbejde med de psykosociale rammer, f.eks. blandt elever i en klassesammenhæng (Simovska & Primdahl 2024). Med andre ord: Mistrivsel og trivsel bør ses i lyset af forholdet mellem individ og det relationelle på godt og ondt.

Et aarhusteologisk udgangspunkt

Individets forhold til andre mennesker er en central del af de filosofiske og teologiske fagdiscipliner om etik. Det, der i ungdomsforskningen bliver kaldt fællesskaber, kan måske her beskrives som en generel interdependens eller relationalitet. Det drejer sig altså ikke blot om valgte og definerede fællesskaber som eksisterende sociale enheder, men om den generelle indsigt, at menneskers liv er vævet ind i hinanden og overvejelser over, hvordan dette vilkår så varetages i praksis. Således er det altså også typisk for forskellige teologier at operere med en menneskeforståelse, hvor individet med nødvendighed må ses i sammenhæng med det relationelle.

Dette er blandt andet afspejlet i Aarhusteologen K. E. Løgstrups (1905-1981) kendte metafor om hånden fra hovedværket *Den etiske fordring*:

"Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd. Det kan være meget lidt, en forbigående stemning, en oplagthed, man får til at visne, eller som man vækker, en lede man uddyber eller hæver. Men det kan også være forfærdende meget, så det simpelthen står til den enkelte, om den andens liv lykkes eller ej." (Løgstrup 1957, 25).

Hermed peger Løgstrup på den grundlæggende interdependens, som ethvert menneske er sat i; nemlig at vi er udleveret til hinanden og afhænger af hinanden på godt og ondt, uanset karakteren af vores møde eller relation (Andersen 2003). Hvori denne varetagelse består, siger fordringen dog ingenting om og bliver bestemt i situationen (Bugge 2011). Denne indsigt har gjort Løgstrups fænomenologiske og erfaringsnære etik praktisk anvendelig i fagfelter, der rækker ud over teologien, såsom pædagogik og sundhed med en påmindelse om, at varetagelsen af andre menneskers liv, f.eks. i undervisning og pleje, indbefatter en erkendelse af den udlevering og gensidige afhængighed, der følger med (Martinsen 2012).

I individualiseringens tidsalder kan håndmetaforen således også med fordel vendes om: 'Husk, at de andre altid holder noget af dit liv i deres hånd'. Mens den oprindelige formulering ofte udlægges som en betoning af individets ansvar over for

sit medmenneske, understreger denne omvendning, at den enkelte også altid er afhængig af at blive taget vare på af andre, hvilket netop afspejler Løgstrups overordnede pointe om, at mennesker er udleveret til hinanden. Dette er særligt vigtigt i en tid, hvor netop præstationspres og idealer om perfektion fremstår som trivselshindrende særligt blandt unge. Det er grundlæggende i en Løgstrupsk tilværelsesforståelse, at livsduelighed ikke knytter sig til individets selvudvikling men til interpersonelle relationer (Böwadt 2017).

Med Løgstrup som eksempel tager projektet derfor udgangspunkt i, at der i teologien findes ressourcer til at understøtte en relationel tænkning om forholdet mellem individet og det fælles, og som derved med fordel kan bringes i spil – og møde tilbagespil – i etisk refleksion med unge.

Et forskningsbaseret bidrag til et diakonalt formål

Projektet er altså drevet af et samfundsmæssigt push og en teologisk nysgerrighed. Inden for den begrænsede projektramme og med baggrund i praktisk teologisk faglighed søger projektet at åbne for, hvordan teologiske perspektiver om fællesskab og relationalitet kan bidrage i samtalen i praksis. Projektet lader dermed teologiske perspektiver indgå i dialog med eksisterende indsigter om unge og relationalitet fra andre fagfelter, særligt i psykologi og pædagogik.

Dette afsøges inden for projektets formål om at understøtte erfaringer af trivsel blandt unge ved at skabe rum for etiske refleksioner om fællesskab. Således udgør projektet altså et lille bidrag til at afhjælpe et aktuelt samfundsproblem fra teologisk og kirkeligt hold. Projektet er en del af Aarhus Stifts diakonale indsats, det vil sige lokale opmærksomhed på hjælp og omsorg for den, der trænger, i en fælles forpligtelse for hinanden (Raaberg 2021).

Der eksisterer allerede forskellige velafprøvede samtaleformater med et lignende formål fra et kirkeligt udgangspunkt¹. Derudover udgives i disse år, som demonstreret i kapitlet ovenfor, en mængde forsknings- og øvrige analyser af unges udfordringer, herunder om fællesskabs betydning, hvor også kirkeligt børne- og ungdomsarbejde indgår². Kirker og kirkelige organisationer udvikler forskellige målgrupperettede initiativer for unge, mange gange med særlig formålsparagraf om at tilbyde åbne fællesskaber som styrker unges trivsel³.

Inden for det praktisk teologiske fagområdes forgreninger findes allerede ungdomsteologien, som ofte involverer informanter i ungt menighedsarbejde, således teologiske perspektiver inde fra kirker, eller har hensigt om at gøre kirker relevante for unge målgrupper (Berg, Noval & Nedergaard 2018; Sonnenberg 2022). I krydsfeltet mellem teologi, filosofi og ungdomsliv har særligt Christian Hjortkjær markeret sig. Hjortkjær tager teologisk og filosofisk livtag med eksistentielle begreber som skam og utilstrækkelighed i praksis-baserede samtidsdiagnoser af individualismens konsekvenser for unge, og i forlængelse heraf, nødvendigheden af robuste fællesskaber (Hjortkjær 2020; 2024).

Med dette projekt ønsker vi at bidrage med et perspektiv på fællesskab, der tager afsæt i en teologisk menneskeforståelse, som betoner relationalitet. Det er desuden del af projektets praktisk teologiske berettigelse at bringe stemmer fra unge om emner, der har utvivlsom teologisk signifikans med om bordet, som tilbagespil og potentiel undren og fornyelse; dette med særligt henblik på at kvalificere kirkers diakonale indsats for unge i samfundet – ikke blot i kirken.

Det diakonale udgangspunkt betyder altså, at projektet ikke sigter efter at udvikle eksplicit kirkelige aktiviteter for unge eller forkyndelsesmateriale. Snarere bevirker det en orientering fra teologi og kirke mod mennesker – her: unge – i deres

---

¹ F.eks. samtaleforløbet "MindU" (Det Sociale Netværk 2023), udviklingsprojektet "Det kan du tro, vi taler om" (Kirkefondet *et al.* 2020), samtalekortene "Go' Samtale for konfirmandfamilier" (Simply Family 2020) og "Frirum – samtalekort" (Center for Ungdomsstudier 2021).

² F.eks. Center for Ungdomsstudier (CUR) og de kirkelige børne- og ungdomsorganisationer repræsenteret i Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF).

³ F.eks. Husrum (Jyske Børneforsorgs tilbud for ensomme og psykisk sårbare unge), Fairhuset (KFUM og KFUKs arbejde for at give alle unge en chance) og UngK (Folkekirken i Aarhus' kirke for ikke-kirkevante).

almindelige liv og udfordringer, med særligt henblik på at give handlemuligheder og bidrage til inkluderende fællesskaber.

Projektet har to samtidige ambitioner. Først og fremmest en praksisambition om at udvikle og afprøve et fællesskabsetisk samtaleformat i konkrete ungegrupper, med henblik på potentiel fremtidig anvendelse og udbredelse blandt fagprofessionelle i kirker, skoler og organisationer, der er interesserede i at fremme samtaler om det fælles. Sekundært en forskningsambition om at undersøge, hvordan unge selv tænker og ytrer sig om relationalitet, når de bliver inviteret ind i netop denne form for samtale. Dette med henblik på at udgøre et praktisk teologisk bidrag til det teologiske fagfelt etik.

Som forskningsopgave er projektet altså mestendels deskriptivt og sigter efter at invitere perspektiver fra almindelige lægfolksstemmer i deres levede liv ind i samtalen om et teologisk kerneemne. Som udviklingsopgave er projektet eksplorativt og kollaborativt. Teoretisk dybde, empirisk grundlag og praksisformat afspejler projektets afgrænsede tidshorisont og ressourcer. Derfor skal arbejdet ses som et spadestik til videre arbejde og et ydmygt bidrag til eksisterende forskning og praksis, hvilket også afspejles i de anbefalinger, rapporten indeholder.

Projektdesign

Projektets forløb har fulgt fire overordnede og overlappende faser. LBSP har været den primære aktør med KHJ som løbende vejledning og sparring. Derudover er diakoniudvalget konsulteret *ad hoc*.

1. Orientering i **litteratur** om ungdom og trivsel, teologi om relationalitet og research af eksisterende samtaleformater mhp. at forme en vidensbase og et tematisk overblik at udvikle workshop-design fra.
2. Udvikling af **workshop**-design med udgangspunkt i fra pkt. 1 væsentlige tematikker og med særligt hensyn til variation i ytringsformer og inddragelsesmuligheder såvel som data-gørelse (tegning, optagelse, skrivning).

3. **Afvikling** af én pilotworkshop og derpå tre øvrige workshop, herunder løbende tilpasning af workshopdesign mhp. de konkrete cases, og med løbende forankring af data i billeder og transskription af diktafonoptagelser.
4. **Analyse** af data inden for de respektive cases og workshop-øvelser men også på tværs. Afslutningsvist blev KHJ + AA + to teologistuderende inddraget i en analyseworkshop som led i analyse- og skriveprocessen for LBSP.

3. Workshoppens opbygning og udførelse

I projektet er afholdt fire workshops af 1,5 times varighed på fire forskellige skoler. De fire workshops involverede ud over postdoc og to assistenter i alt **37 deltagere** i aldersgruppen 15-25 år og fem lærere.

Workshop 1 (W1), d. 4. marts, 9 bachelorstuderende på teologistudiet. KHJ og AA assisterede.

Workshop 2 (W2), d. 1. april, 12 elever i 10. klasse på en efterskole. KHJ og to lærere assisterede.

Workshop 3 (W3), d. 9. april, 6 elever i religions-valgfag på en højskole. To lærere assisterede.

Workshop 4 (W4), d. 9. maj, 10 elever i religionsfag på et gymnasium. AA og en lærer assisterede.

De fire klasser, der har dannet rammen om de fire workshops, er valgt som cases på fire forskellige skoletyper og aldersgrupper: En 10. klasse på en efterskole med et bredt geografisk og demografisk elevgrundlag (15-17 år), et 2.g gymnasiehold i religionsundervisning på B-niveau (estimeret 17-19 år), elever i et højskolevalgfag om religion (estimeret 20-25 år) og teologistuderende i første studieår (estimeret 21-25år). De tre cases er fundet i en kontaktrunde til 48 skoler og organisationer i Aarhus Stift i forbindelse med en større fokusgruppeworkshop i det oprindelige projektdesign⁴. Lærere fra de tre forskellige skoler har været kontaktpersoner, adgangsgivere og medfacilitatorer. Pilot-casen er sammensat af frivilligt tilmeldte førsteårsstuderende på teologistudiet og indeholdt desuden skriftlig anonym respons.

Hver workshop varede 1,5 time (pilotworkshop + 30 min til respons) og indeholdt, foruden en kort introduktion til formål, forskningshjemmel og program, fire øvelser, hvis formål og udformning bliver beskrevet i de følgende afsnit (jf. bilag 1).

- 1# Mit Netværk: Individuel tegneøvelse
- 2# Foto-mylder: Billedassociationsøvelse
- 3# Værdi-hierarki: Gruppeøvelse om værdiforhandling
- 4# De gamle og kloge? Læringsopsamling med udgangspunkt i citater.

---

⁴ Fem efterskoler, fire øvrige 10. klasser, seks ungdomsuddannelser, 4 højskoler, 2 kirker for unge, 4 kommunale aktører på ungdomsområdet, 10 trosbaserede ungdomsorganisationer, 8 almene ungdomsorganisationer, 1 politisk ungdomsparti, 2 uddannelsesinstitutioner, 2 forskningscentre. Læs mere om samplet i kap. 5 om proces-overvejelser.

Øvelse 1# Mit netværk

Formålet med øvelsen er at få deltagerne til at tænke om det, at være sat i relationer ud fra egne erfaringer, forud for at få et fælles sprog om relationer og forståelser af fællesskab.

1# Mit netværk

- **Tegn** hvordan du hænger sammen med andre. For eksempel som et spindelvæv eller som et netværk 10 min.
- **Fælles** opsamling: Hvilke typer relationer? 10 min.
- **Data:** Fotos af tegninger + diktafon/noter fra opsamling.

Oplægget var ret frit og øvelsen havde lav styring. Deltagerne fik uddelt hvidt papir og en blyant og blev bedt om at bruge 10 minutter på at illustrere, hvordan de hænger sammen med andre mennesker i deres liv. Den efterfølgende kollektive opsamling indebar mulighed for at dele tanker om struktur og kategorier, uden at skulle dele konkrete fra eget liv. Deltagerne skulle ikke vise tegningerne til hinanden.

Afslutningsvist blev øvelsen afrundet med en smule **teori** for at introducere et bredt begreb om "fællesskab" differentieret i 4 niveauer i en koncentrisk cirkel fra mest til mindst fortættet (Bruselius-Jensen *et al.* 2023): De nære venskaber, faste grupper, løse bekendtskaber og abstrakte fællesskaber. Dette mhp. at give et teoretisk tilbagespil, som kunne samle op og udvide tænkningen og give fælles sprog til de videre øvelser om, hvad der *kan* menes med fællesskab. De flestes tegninger opererede på de to inderste niveauer, og teorien var tiltænkt at systematisere og udvide deres tænkning til også at inkludere sammenhænge, de indgår i, som de ikke oplever sig som direkte påvirket af. Pointen med teorien er, at alle fire niveauer har indflydelse på individets valg og selvforståelse.

Respons på øvelsen i pilotprojektet var generelt, at det frie format var godt til at kredse emnet ind ud fra eget erfaringsgrundlag, og at teorien var hjælpsom til sidst for dels at udvide forståelsen af relationer og fællesskab og at kunne få et fælles sprog at tale videre ud fra. Min egen vurdering af øvelsen var, at det var fint at begynde på egen bane uden krav om at dele med nogen, og at det teoretiske indspil ræsonerede godt på baggrund af øvelsen og derfor også kunne kvalificere videre frem.

Øvelse 2# Foto-mylder

Denne billedassociations-øvelse har til **formål** på konkret eller abstrakt vis at få den enkelte til at reflektere og formulere sig om, hvad der gør en relation god, og hvad der gør en relation svær ud fra et valgt billede.

Øvelsen var tænkt som en kreativ variation, der skulle give associationerne frit spil mellem to stillesiddende og i udgangspunktet ord-baserede og individuelle øvelser. Det **teoretiske** grundlag for øvelsen var dels forståelse af relationer som noget, der eksisterer på forskellige niveauer og i forskellige kategorier, desuden rapporter om latente spændinger i forventninger til ungfællesskaber, f.eks. forholdet mellem at ville trække sig og forpligte sig, at være mange og være få, forskellighed og ensshed.

36 printede billeder i A4-format blev lagt tilfældigt mellem hinanden på et gulvareal (jf. bilag 2)⁵. Deltagerne blev instrueret i at gå rundt blandt billederne og vælge et billede, der sagde noget om "relationer" til dem; konkret eller abstrakt. Derefter skulle de finde en anden deltager og forklare og fortælle om valget af billede. Efterhånden blev spørgsmålet skærpet til "hvad gør en relation god?" efterfulgt af en anden runde om "hvad gør en relation svær?". Efterhånden udgik post-it-sedlen af instruktionen, idet der var behov for en mere simpel instruktion. Tilstedeværende lærere/assistent blev udstyret med diktafoner til at optage de korte udvekslinger og notere hvilke billeder, der blev valgt.

Respons fra pilotworkshoppen var, at øvelsen var god og kreativ, og at de visuelle virkemidler var gode at tænke nyt ud fra. En enkelt tilkendegav, at øvelsen godt kunne have båret yderligere uddybet samtale. Som forskningsobjekt var øvelsen udfordret af i sin form at være dynamisk og fri men for data-forankringen at afhænge af, at assistenter med diktafoner nåede frem til udvekslinger. Til **videreudvikling** kunne billede-sættet reduceres iht. billeder, der ikke kom i anvendelse og udvides f.eks. iht. skolen som kontekst og unges digitale liv.

⁵ Alle billeder anvendt i workshopmaterialet er fundet via Googles billedsøgning med Creative Commons-licens brugsrettigheder.

Øvelse 3# Værdi-hierarki

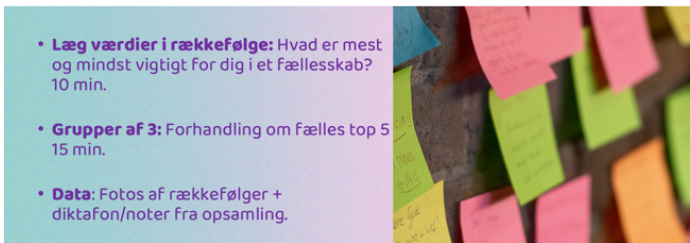
3# Værdi-hierarki

Formålet med øvelse 3 er at få deltagerne til at reflektere over værdier for "det gode fællesskab". Øvelsen markerer et skifte fra at tale om relationer som sådan til at arbejde med "fællesskab" som en

forestillet (men ikke på forhånd defineret) bevidst relationel social sammenhæng, og fra et figurativt niveau at associere ud fra til eksplicit formulerede værdier for tilsvarende fænomener. Som i øvelse 2 beror selektionen af værdier på min **læsning** i projektets fase 1. Jeg tilstræbte at formulere værdisedler så konkrete som muligt frem for at anvende mere abstrakte værdi-termer. For eksempel: "at stole på hinanden" frem for "tillid" eller "alle må være med frem for "rummelighed".

I denne øvelse sad deltagerne i grupper af tre eller fire omkring et bord. Hver deltager fik udleveret et antal papirlapper med udklippede udsagn om værdier for det gode fællesskab i tilfældig rækkefølge (jf. bilag 3). På ti minutter skulle deltagerne individuelt rangere værdierne fra mest til mindst vigtige. Dernæst skulle deltagerne ved bordene forhandle en fælles top-5. Hvis de nåede i mål med det, skulle de også tale om, hvorvidt de var enige om de lavest rangerede værdier. Lærere og assistenter sad i nogle tilfælde med ved bordene mest som lyttere men med mulighed for at bistå facilitering. En diktafon på hvert bord forankrede gruppesamtalerne, og jeg fotograferede alle deltagers individuelle rangeringer og gruppernes top-5.

Respons på øvelsen fra pilotprojektet var, at øvelse 3 var god men udfordrende. Særligt gruppe-delen var deltagerne glade for, både fordi den gav indblik i, at man har forskellige værdier, men også, at man kunne gå forskelligt til øvelsen og ikke mindst, hvad man forstod ved udsagnene. Responsen fremhævede også, at nogle udsagn var overlappende, og at de oprindelige 25 værdisedler var for mange at forholde sig til. Derfor blev de reduceret en smule til de kommende tre workshops: 12 sedler til workshop 2 og udvidet igen til 20 sedler til workshop 3+4. Til **videreudvikling** kunne der udarbejdes forskellige værdi-sæt med varierende antal og ordlyd til forskellige aldersgrupper.

Øvelse 4# De gamle og kloge?

Formålet med øvelse 4 var dels at give deltagere mulighed for selv at opsamle nogle læringspointer fra workshoppen, dels at illustrere det tilbagespil til eksisterende etik, som nutidige stemmer fra levede liv har.

4# De gamle og kloge?

- **Grupper af 3:** Færdiggør citater med jeres egne ord. 15 min.
- **Præsentation** af jeres citater for os andre, og sammenligning med oprindelige citater.
- **Data:** Citater + diktafon/noter fra opsamling.

På væggene hang billeder af 10 tænkere gennem tiden og halvdelen af nogle citater, tilskrevet dem (jf. bilag 4). Deltagerne blev instrueret i at gå omkring og se på de halve citater og udfylde det, som manglede. Opgaven var ikke at svare korrekt på, hvordan det oprindelige citat lød, men at færdiggøre dem, sådan som deltagerne syntes, vedkommende burde have sagt⁶. Efterfølgende holdt vi "fernisering" af de nye citater; jeg præsenterede kort, hvem personerne på billederne var, jeg læste de håndskrevne citater højt, der var mulighed for at kommentere, og dernæst læste jeg det oprindelige citat højt og havde eventuelt sammenlignende bemærkninger.

Citaterne forekom i min egen og i nogle tilfælde bevidst forsimplede, forkortede oversættelse. Udvalgelsen af citater begyndte med søgning hos teologer men kom videre omkring. Jeg ønskede bl.a. at have stemmer fra forskellige tider, kontekster og af forskellige køn i tale og at repræsentere forskellige vinkler på fællesskab og relationer, f.eks. ansvar, skabthed, alenetid osv. Derudover skulle citaterne være "delelige" på en meningsfuld måde.

Respons fremhæver det kreative format som sjovt og udfordrende. Studerende havde sværest ved at tænke frit og nyt om dem, de kendte i forvejen. I praksis var der hver gang lidt kortere tid til øvelsen end planlagt, men min erfaring blev, at det hurtigere format til den sidste øvelse var fint, fordi deltagerne havde koncentreret sig i lang tid allerede. **Videreudvikling** af øvelsen kunne researche yderligere anvendelige citater, f.eks. mhp. at bringe forskellige religiøse stemmer i spil. Hvis øvelsen skulle stå alene, kunne der arbejdes med formater for efterfølgende opsamling og sammenligning med oprindelige citater til diskussion.

⁶ I W2, efterskolegruppen, udvalgte jeg et-to halve citater pr. gruppe, som de talte om, ved bordene, faciliteret af en voksen.

Vurdering af workshoppens design og format

På baggrund af udførelse af de fire workshops samt respons fra studerende, lærere og assistenter vil jeg fremhæve nogle overordnede fund i forhold til praksisformatet:

- Øvelserne fungerer **hver for sig**. Hver af de fire øvelser blev forstået ud fra den instruktion, der blev givet, og fungerede godt mhp. at fremme individuel tænkning og at lægge op til fælles samtale om relationer og fællesskab på en nuanceret og differentieret måde, der muliggjorde at deltagerne kunne tage afsæt i konkrete erfaringer og løfte dem ind i overordnede etiske refleksioner.
- Til sammen udgjorde de fire øvelser en gavnlig **progression og taksonomi**, så de byggede oven på hinanden og uddybede hinanden. Det var gavnligt blot at lægge for med en letforståelig, kort og kontekstuel indflyvning som generel introduktion til emne og formål, inden deltagerne selv skulle tænke med. Det er også min vurdering, at det var gavnligt at begynde i deltagernes egne erfaringer i en individuel øvelse #1, inden de skulle associere over billeder og dele det med én anden i #2, for så at kunne reflektere og diskutere om konkrete begreber i #3 og endeligt formulere noget selv i et fælles rum i #4.
- **Den materielle variation** var gavnlig for såvel fastholdelse af opmærksomhed som for at invitere til forskellige måder at tænke og udtrykke sig på. Det fungerede godt, at alle øvelser var forankret i simple, taktile elementer, hhv. papir og blyant, billeder, papirlapper og plancher til udfyldning. Derudover at skifte mellem at sidde ved borde og være i bevægelse. Som udprints er materialet desuden let at redigere, mangfoldiggøre og transportere.
- Workshopen fungerede godt i alle aldersgrupper/skolekontekster inden for **målgruppen**. Desuden fungerede workshopen godt uagtet institutionernes og deltagernes kirkelige tilknytning. Lærerne pegede på potentialet i at fremme denne type samtaler – såvel fagligt ift. at arbejde med etik i samspil mellem faglighed og erfaring, og som redskab til at fremme en god klassedynamik.

4. Hvad ved vi nu om unge og fællesskaber?

Her skifter rapporten fra beskrivelse af opfyldelsen af praksisambitionen til det andet ben, nemlig vidensambitionen. Det er altså formålet med de fire følgende afsnit at udfolde, hvordan deltagerne forstår relationer og fællesskab i hver af de fire workshop-øvelser gennem en tværlæsning af data fra de fire workshops. Analysen er min opsummering af tematikker illustreret med enkelte pseudonymiserede citater fra datamaterialet undervejs. Efterfølgende bliver analysens samlede fund opsummeret. Analysemetode inkl. analyseworkshop er beskrevet i kapitel 5 om proces og design.

1# Mit Netværk

Den første øvelse producerede i alt 37 tegninger af netværk (W1 = 9, W2 = 12, W3 = 6, W4 = 10) foruden diktafonoptagelser af plenum-opsamlinger i de fire workshops.

Alle tegninger opererer med kategorier af relationer, og på tværs af workshops og tegninger, er der en slags fælles forståelse af disse kategorier. Således udgør for eksempel familie, skoler, venner og forskellige fritidsfællesskaber særligt hyppige kategorier for hhv. givne, institutionaliserede, selvvalgte og interessebårne relationer.

De fleste tegninger opererer desuden med en form for hierarkisering eller differentiering af relationer. Hermed mener jeg, at de ud fra varierende kriterier opstiller forskelle på relationer, for eksempel om de er nære eller fjerne, hører til fortid eller nutid, er direkte eller indirekte forbundne til den enkelte.

Netværkenes udformning

Netværket er oftest udformet i en struktur centreret om en midte. Midten udgøres af en enhed kaldet "mig" eller "mig selv" på 33 tegninger. På 4 tegninger er "mig"/"mig selv" placeret enten nederst, øverst eller i flere separate mindre netværksklynger. De fleste tegninger er altså udformet som en form for centreret netværk med streger til bobler, kasser eller tegninger omkring centeret. 4 tegninger består af koncentriske cirkler, og enkelte adskiller sig fra denne model, f.eks. ud fra en form for tidslig ordning (4 stk.) eller i form af et træ (1 stk.). De allerfleste tegninger anvender primært ord, nogle har tegninger, der illustrerer de kategorier, som er angivet (9 stk. – flest i W2). Tre tegninger

indeholder skriftlig metakommunikation om modellens logik og struktur. Derudover gav den mundtlige opsamling i plenum anledning til og indsigt i enkelte deltageres refleksioner om dette.

Henriette: "Jeg startede med sådan et midterpunkt, som ikke er noget, og så ud fra det har tegnet forskellige grupper, hvor jeg selv indgår i, og hvor tæt de er klyngede".⁷

Karoline: " Jeg prøvede at gøre det sådan lidt i lag, ligesom et løg. Men det var egentlig lidt svært, fordi så kom jeg i tanke om nye mennesker, og hvor ligger de så henne? [...] Det var som om det blev lidt for forsimplet at lave det i lag"⁸.

Kategoriseringer af relationer

Kategorier optræder i alle tegninger, dvs. overskrifter på sociale enheder frem for angivelse af individer. Disse sociale enheder kan overordnet kategoriseres som de sammenhænge, man er født ind i (familie), de sammenhænge, man er institutionaliseret ind i (skole) og sammenhænge, man i højere grad selv vælger (fritid, arbejde og andre typer af relationer). Graden af kategorisering inkl. niveauer af kategorier varierer. De fleste tegninger har i tillæg til kategorier for kollektiver også angivelser af enkeltpersoner, som enten står uden for eller i forbindelse med en angivet kategori (f.eks. "mor", "far", "ven" (9) "kæreste" (7), "bedste ven" (4),). På alle tegninger bruges ordet "ven" (i ental/flertal) en eller flere gange.

Derudover angiver 35 tegninger kategorien "**familie**". Heraf ekspliciterer 29 det, jeg kategoriserer som nær familie (forældre, søskende), og 22 af disse differentierer mellem nær familie og fjernere familie. Seks nævner familievenner, f.eks. forældres venner og evt. disses børn, og fire bruger betegnelser og kategorier der angiver skilsmisse mellem forældre. To angiver, at der er et brud og dermed manglende kontakt med en gren af familien. En enkelt angiver en kategori for afdøde familiemedlemmer. To tegninger bruger ordene hhv. "ophav" og "slægt" eksplicit.

De fire workshops finder sted i fire forskellige institutionelle skole-situationer og dermed også aldersgrupper (med få afvigelser i højskole-casen, W3). Det ses afspejlet

---

⁷ Workshop 1, opsamling #1.

⁸ Workshop 4, opsamling #1.

i kategorier anvendt, eller snarere i en tendens til **akkumulation** af kategorier undervejs. Dermed mener jeg, at hvor mange tegninger i den yngste aldersgruppe (W2 = efterskole) angiver f.eks. folkeskole/barndom og den nuværende situation på efterskolen, angiver den ældste aldersgruppe (W1 = universitetsstuderende) flere skole- og livsfasesituationer, f.eks. folkeskole, efterskole, evt. højskole eller rejse, og desuden kategorier iht. bolig-situation (seks i W1). I alt nævner 19 tegninger eksplicit folkeskolevenner, otte nævner barndom, fire nævner hjemby; enkelte i kombination. Otte tegninger i alt nævner ingen af delene eksplicit.

Ud over at samle kategorier op i løbet af skolegang og livsfaser er der også en tendens i tegningerne til, at den nuværende situation er den mest **differentierede**, dvs. uddybede og mest forgrenede. Dvs. at der på mange tegninger er angivelser af niveauer i relationer i den aktuelle situation (f.eks. vennegruppe, studiegruppe, klasse, de øvrige på hhv. gymnasiet, studiet, mv). Syv angiver desuden lærere (4 i W2). I forbindelse med den institutionelle kategori bør det huskes, at anledningen for workshoppen jo netop er den institutionelle ramme, klassen, som måske er definerende for tegningernes fokus og udformning.

Udover **familie** og **institutionelle** kategorier angiver de fleste tegninger også øvrige kategorier som måske – i lyset af den overordnede skole-kontekst for alle workshops – kan betegnes under en kategori om fritid eller **tilvalgte fællesskaber**. 21 tegninger angiver forenings-/fritidsaktiviteter. Hyppigste er sport. Derudover angiver otte arbejdsrelationer og otte angiver fest-grupper, seks angiver rejse/udlandsrelationer, særligt international udveksling, fire angiver online-relationer. Særligt i W2 angiver mange tegninger forskellige praksis-fællesskaber, så som arbejde, sport og øvrig fritid.

Afvigelser af interessant karakter er eksplicit angivelse af relation til kæledyr (1 stk.), Gud (1) og fangrupper (2). Nogle angiver fremtid, hhv. uddannelse (2) og fremtidige relationer i det hele taget:

Kristina: "Jeg byggede det nærmest lidt op som et stamtræ men med relationer, og så alle dem oppe i toppen, som skal symbolisere de nye spirer, det er spørgsmålstegn, fordi det er kommende relationer. Også fordi at vi er unge, så vi kommer til at møde mange i løbet af livet".⁹

---

⁹ Workshop 4, opsamling #1.

Hierarkiseringer af relationer

I forlængelse af differentiering i nærmeste livsfase, er der også mange af tegningerne der på forskellig vis angiver hierarkisering forstået på den måde, at der er nogle principper for over- og underordninger af kategorier ift. hinanden. Hvor nogle af tegningerne opererer med tilsyneladende tilfældige placeringer af kategorier anført (særligt W2), har mange af tegninger angivelser af forskellige principper for hierarkisering; sondring mellem niveauer af nær/fjern relation (8), f.eks. i angivelser som "nær" og "fjern" familie, eller vennegruppe vs. bekendte. "Kender alle sider af mig" citat.

Derudover illustreres **forgreninger** af netværk (15 stk.), f.eks. forskellige kategorier under kategorier såsom "venners venner" eller "kærestes venner". Nogle tegninger har også forbindelser og overlap mellem kategorier anført (6). Det er særligt tydeligt i de koncentriske tegninger, at noget står nærmere og fjernere fra midten. I forlængelse heraf kommer hierarkisering i nogle tegninger til udtryk i tidlige perspektiver, i forhold til noget som har været før og noget andet som er nu. I enkelte tilfælde i forhold til, om man ses ofte eller sjældent.

Med tilbage spil fra teorien om **fællesskabstyper**, kan det altså siges, at der differentieres mellem nære relationer og grupperinger af forskellig art. Der angives de nære relationer (venner eller familiemedlemmer), de grupper, man indgår i, de mere løse fællesskaber, men i meget ringe grad abstrakte fællesskaber. Særligt grupper synes at blive et omdrejningspunkt også i de følgende øvelser. Derudover er sondringer mellem fællesskabskategorier såvel som hierarkiseringer (nære/fjerne, funktionelle/følelsesmæssige) fortsat på spil i de følgende øvelser. Særligt gruppen som en form for mellemkategori mellem de meget nære relationer, som opleves som stærke og intuitive, og de rammesatte og definerede fællesskaber, f.eks. skoleklassen, synes at være interessant for refleksion.

2# Foto-mylder

Data fra #2 udgøres af 71 registrerede billede-valg fordelt på de fire workshops, samt noterede/optagede begrundelser for 68 af disse valg¹⁰. For at bygge oven på indsigter fra #1 kan det opsummeres, at der i #2 findes beskrivelser dynamikker for relationer, som i nogle tilfælde lægger sig i forlængelse af de i #1 skildrede kategorier (venner, familie, skole, praksisfællesskaber, arbejde osv.) men også hierarkier (nær/fjern, tidslighed). Derudover formuleres værdier, ift. hvad der giver relationer kvalitet overordnet set, differentieret udi en række balancer/spektre mellem uforpligtet samvær og handling, forventning og konkurrence, forskellighed og lighed, afhængighed og frihed, hensynet til sig selv og andre, relationers varighed og ophør. I den forstand binder #2 over til #3 om værdier for fællesskab.

Datagrundlag og analytisk tilgang

Ud af de 36 billeder, som udgjorde materialet for workshoppen, blev nogle billeder valgt hyppigere end andre. Narcissos (nr. 36) blev valgt fem gange. Tre billeder blev valgt fire gange hver: vandkant (nr. 7), korthus (14), arbejdere på stige (33). Seks billeder blev valgt tre gange hver: sofa (1), megafon (2), bål og guitar (5), gamle og yngre (19), pingvin (20), gyngesæde (24). De resterende blev valgt en enkelt eller to gange, bortset fra blev fire, som aldrig blev valgt: fugle (4), orkester (10), koala (15), knyttede hænder (22).

Overordnede indsigter om valg er, at det i oplægget stod deltagerne frit for, hvorvidt de ville basere valg af fotos på konkret eller abstrakt forståelse af billedet. I nogle begrundelser for valg flettede konkrete og abstrakte niveauer sig, ligeledes kunne det samme billede være valgt med en konkret reference af en deltager i den ene workshop og af en anden deltager i en anden workshop med et abstrakt valg. I særlig grad, men langt fra udelukkende, var mange valg i W2 på konkret niveau, hvilket kan ses i forlængelse af angivelsen af praksisfællesskaber fritid/erhverv som fremgår i W2 *1# Mit Netværk*.

En anden overordnet indsigt er, at valg af det samme billede kan have både negative og positive konnotationer, enten indeholdt i en enkelt deltagers begrundelse

---

¹⁰ 3 valg er registreret uden yderligere notat i W1 pga. diktafonproblemer. Desuden kan enkelte valg og samtaler i øvrige workshops være gået under radaren i den dynamiske udformning, #2 fik.

eller mellem forskellige begrundelser. I oplægget til øvelsen blev deltagere først instrueret i at vælge et billede, der sagde noget positivt om relationer, og næst et billede, der sagde noget svært eller skidt eller noget, der ikke gav en god relation.

Tematisk analyse

På baggrund af min egen tælling, tematiske inddeling af noter fra transskriptioner og indsigter fra analyseworkshoppen er de væsentligste overordnede tematiske klynger, som går på tværs af billedvalg, og som desuden har en del overlap, som følger.

Samvær: Denne kode gav jeg transskriptioner, der handlede om det, bare at være sammen og slappe af, evt. i stilhed. Her var vandkantsbilledets (nr. 7) fire valg entydige ift. at beskrive kvaliteten af at være sammen i nuet med venner eller familie, men det præstationsfrie samvær blev også taget op i begrundelser for valg af hhv. bål og guitar (nr. 5), sofa (1), festival (11), bål med øl (23) og kaffekopper (31). Samvær blev konnoteret med stilhed og afslapning.

Samarbejde: Denne kode gav jeg transskriptioner, som handlede om det at arbejde sammen og lave noget sammen. Koden har både positive og negative konnotationer. F.eks. blev klaveret (25) valgt som eksempel på den synergi, der kan opstå i musikalsk samspil, men samtidigt den gensidige forpligtelse der ligger i at øve sig og dukke op til øvesessioner. Tandhjulet (16) blev valgt af én som eksempel på gode relationer i et praksisfællesskab (W2) og af en anden som eksempel på det, at gøre en indsats for det fælles. Ligeledes f.eks. bolden som et eksempel på fællesskab og holdsport (8).

Malthe: "Det der med at man hjælper hinanden op, når man spiller forkert, og hvis der er en, der falder ud, når man spiller band, hjælper man folk op. Man er meget symbiotisk. Men det kræver også, at man vil noget, det kræver, at du kommer til øveren, og du vil være med".¹¹

Gensidighed: I forlængelse af den nogenlunde åbne kode om samarbejde tematiserede en række valg den interdependens eller gensidige afhængighed, som

---

¹¹ Workshop 1, peer-samtale 1 #2.

relationer medfører – på godt og ondt. Hvor valg af f.eks. yoga (21) og puslespilsbrikker (13) beskrev styrken i samarbejde og at "tage imod hinandens styrker og svagheder"¹², tematiserede andre valg mere dobbeltsidige forståelser. F.eks. blev cykelholdet (30) anvendt til at beskrive, hvordan samspil er væsentligt for fællesskab, men også kan føre til konkurrence, og spillebrikker (29) blev af én deltager anvendt til at beskrive samspil mellem mennesker og af en anden til at beskrive den instrumentaliserings af relationer, som finder sted, når mennesker bygger netværk for egen positionerings skyld.

Spindelvævet (34) blev af én valgt som eksempel på den forbundethed, der findes i netværk, og af en anden til at beskrive, hvordan relationer kan være svære at slippe ud af igen. De to arbejdende på en stige (33) blev i nogle valgt anvendt til at pege på gode arbejdsrelationer, aktuelt eller ønsket fremtidigt. Af en enkelt blev billedet også brugt til at fremhæve den svære forpligtelse, man kan have over for hinanden. På samme vis blev korthuset (14) af én brugt til at beskrive styrken i fællesskab men af en anden til at beskrive, hvordan fællesskab kan være svært at bygge på tværs af forskellighed.

Anton: "Jeg har valgt billedet af et korthus, og det er svært lige at få brikkerne til at passe sammen eller at få bygget det store fundament, når man er mange sammen, men også i en nær relation. Sådan lige at kende de andre brikker i det store spil. Det er svært at få bygget det store hus".¹³

Malene: "[Stigen:] hvis man er afhængige af hinanden, det kan både være rart at vide, at man har hinanden, men det kan også gøre det svært at vide, at man måske ikke altid er der, fordi det er fedt og sjovt, men fordi man bliver nødt til det".¹⁴

Forskellighed: I forlængelse af gensidighed, som blandt andet drejede sig om samarbejde på tværs af forskellighed, forskellig evne, forskellige behov, blev forskellighed og ensbed også et tema. Både i positiv forstand, f.eks. i en deltagers beskrivelse af valget af generationsbilledet (19) med pointen om, at inter-

---

¹² Workshop 2, peer-samtale 5 #2.

¹³ Workshop 4, peer-samtale 7 #2.

¹⁴ Workshop 4, peer-samtale 6 #2.

generationelt venskab gav nye perspektiver. Eller når en deltager valgte to lamaer (32) til at illustrere, at vedkommendes venner ligner vedkommende, og "jeg synes ikke der er så mange mennesker som mig. Så når jeg finder dem, synes jeg det er rigtig fedt"¹⁵.

Forskellighed og ensbedthed blev også tematiseret i mere ambivalent forstand. F.eks. ud fra billedet med mennesker i ens tøj på en række (26), der dels blev fulgt af ord om at mange fællesskaber har en leder (W2), men også at ensartede vennegrupper er stillestående og at forskellighed derfor er bedre (W4). Pingvinerne (20) blev i alle tre valg tematiseret med konnotationer om, at der i gruppedynamikker er svære, når nogen ikke passer ind, at det kan skabe irritation og føre til eksklusion; og at det kan være svært både at inkludere og at opleve sig ekskluderet.

Mikael: "Jeg har valgt billedet af de her små og søde pingviner, og der tænkte jeg bare, at jeg har oplevet nogle gange, hvor man har været i en gruppe, og så har der været én der ikke lige har passet ind i gruppen, eller måske har været lidt mere besværlig at være i relation med end andre, og det synes jeg kan gøre det rigtig svært".¹⁶

Mille: "Jeg tog den her, fordi der er den ene her og så er der tre der er bagved [...] ligesom f.eks. med tøj, at man tænker, du har ikke det samme tøj som de andre, og du føler dig udelukket af det".¹⁷

Selvforhold: Et stort tema omfatter en klynge af beskrivelser, der drejer sig om individet særskilt, særligt om forholdet mellem relationen til én selv og relationen til andre. Gyngen (24) gav i alle tre valg anledning til refleksioner om alenetid som væsentligt for at arbejde med relationen til sig selv og som en nødvendig trækken sig og at tage vare på "den vigtigste relation man har, som er den man har til sig selv"¹⁸. Andre valg var mere komplekse. Sofaen (1) blev i to valg (W2 og W4) fulgt af refleksioner om det at gemme sig alene, og i det ene tilfælde brugt til at beskrive en "at man isolerer sig selv rigtig meget, og tager afstand fra sine venner og sådan noget, når det egentlig er

---

¹⁵ Workshop 1, peer-samtale 6 #2.

¹⁶ Workshop 4, peer-samtale 6 #2.

¹⁷ Workshop 2, peer-samtale 10 #2.

¹⁸ Workshop 1, peer-samtale 4 #2.

- vil jeg mene - det modsatte man burde gøre".¹⁹ I det andet tilfælde blev sofaen brugt til at beskrive det fænomen, at man aflyser aftaler til gene for andre (W2). Sidstnævnte bekræftes i to valg af afgangstavlen (3) som understreger aflysning som dårligt for relationer, men samtidigt anerkender at pauser jo er ok (W3). Således hænger dette aspekt af "alene" sammen med behovet for at trække sig.

Et andet aspekt af alenetid og selv-forhold findes i de fem valg af Narcissos (36), primært forstået som selvoptagethed, der gør relationer svære, men også, sekundært, i den nødvendige relation til sig selv for at kunne indgå i relation til andre (W4). Megafonen (2) fremstod i alle tre valg fremstillet som det svære i en relation i, at nogen råber højt uden at lytte og "så bruger man nærmest det andet menneske som en skriveblok"²⁰. I ét valg blev dette perspektiv på megafonen fulgt af refleksioner som udtryk for ensomhed (W3) og i et andet med den positive vinkel at udtrykke egne holdninger og værdier (W4).

Varighed: En sidste kode på tværs af nogle forskellige billeder og valg drejer sig om relationers varighed. Polaroid-fotos (12) bliver et billede på kvaliteten af relationers varighed over tid, og søskende (9) beskrives som en livsvarig relation, ligesom gamle hænder (19) også minder om generationernes interne og skiftende omsorg over tid. De samme gamle hænder bliver af en anden informant en slags *memento mori* med en påmindelse om at sætte tid af til relationer, mens vi har dem. Gravstenen (19) bliver i ét tilfælde brugt til at beskrive savnet af venner, som man ikke ser så ofte, men dog har en stærk relation til. Således også kaffekopperne (31) om den tid, man kan savne at have med sine venner. I et andet tilfælde får gravstenen en anden nuance af ophør med parallellen om, at når en relation ophører, kan det opleves som en slags død. Brud og varighed er også indirekte tematiseret i to udtalelser om nålen (6) som vedrører det, at man bringer noget tæt sammen, "f.eks. ved at sy det sammen og lappe lidt, hvor der skal lappes".²¹

---

¹⁹ Workshop 4, peer-samtale 10 #2.

²⁰ Workshop 1, peer-samtale 2 #2.

²¹ Workshop 4, peer-samtale 1 #2.

3# Værdihierarki

Øvelse #3 gav i sin kombination af individuel refleksion og gruppebaseret forhandling anledning til nogle grundige diskussioner af værdier for fællesskab. Samtalerne nuancerer allerede fremhævede indsigter fra #2, hvor deltagerne formulerede med egne ord. #3 forholder sig mere direkte til begrebsafklaring med udgangspunkt i de begreber, materialet har givet dem at tænke med om "det gode fællesskab". Særligt væsentlige temaer for diskussionerne blev på tværs af materialet:

- **Respekt** og at stole på hinanden – hvordan overlapper de eller adskiller sig i praksis?
- **Omsorg** i ord og handling – hvordan varetager vi det, hinanden bærer på, som er svært?
- **Forskellighed og enighed** – er det vigtigt eller ej at være enige og at være ens?
- **Forventninger** som ansvar eller præstationspres - hvad og hvor meget forventes af hinanden i fællesskaber?
- Må **alle egentlig være med**? Om idealer og pragmatik i forhold til rummelighed, og om forskelle på små og store fællesskaber.

Datagrundlag og analytisk tilgang

Data fra øvelse #3 er dels fotografier af individuelle hierarkier af værdisedler for alle deltagere, top-5 hierarkier for i alt 11 gruppearbejder og ligeledes 11 optagede og transskriberede gruppesamtaler af hver 5-20 minutters varighed ²². Hver gruppe bestod af tre-fire personer. I nogle grupper sad en lærer eller facilitator med på sidelinjen med varierende grad af inputs²³. Til trods for, at der var en smule variation i antal og formuleringer i forlægget af værdi-sedler fra W1 til W2 og igen til W3 og W4 (jf. bilag 2) er det min klare vurdering, at samtalerne kredser om nogle tilsvarende tematikker på tværs af workshops.

Min analytiske tilgang til data var at skematisere alle valg i top-5 og at danne overblik over de værdier og temaer, der har dannet baggrund for samtaler i

---

²² W1=3 stk., W2=3, W3=2, W4=3. En enkelt optagelse fra W1 afsluttes abrupt på grund af fejl i optageudstyr, og en optagelse fra W2 afspejler en intern konflikt blandt deltagerne, hvorfor den ikke bringes i anvendelse som data.

²³ I W2 blev alle tre gruppesamtaler i varierende grad faciliteret af en lærer.

transskriberede gruppearbejder i tematisk kodning; såvel de hyppigst forekommende som de mest interessante. Det vil altså også sige både hvor der er størst enighed og uenighed internt og på tværs af gruppesamtalerne.

Tematisk analyse – tællelige og kvalitative perspektiver

På tværs af gruppesamtaler i de fire workshops indgår særligt tre værdier hyppigt i top-5: "Vi har omsorg for hinanden" (9 angivelser inden for top-5 i alt)²⁴, "Vi stoler på hinanden" (8), "Vi respekterer hinanden" (8)²⁵. Derudover er omsorg, stoler på og respekt også typisk de højest rangerende værdier i de respektive top-5²⁶.

Også andre værdier optræder flere gange i top-5. "Vi kan tale om det svære" og "Vi griner sammen" optræder hver fem gange, "Vi kan være uenige" fire gange. "Der er ingen forventninger" og "Alle tager ansvar" tre gange, "Vi laver noget sammen" og "Jeg kan være mig selv" to gange hver²⁷. Én enkelt gang hver optræder hhv. "Jeg skal ikke præstere", "Vi slapper af", "Alle må være med", "Vi tror på det samme" og "Vi har noget til fælles".

Med udgangspunkt i listen fra W3 og W4 som endelig brutto-liste er der fem værdier, som aldrig optræder i top-5: "Vi mødes online", "Vi mødes fysisk", "Vi er forskellige", "Vi kan bidrage til forandring" og "Jeg udvikler mig". Det er væsentligt at nævne, at disse ikke nødvendigvis befinder sig i bunden af hierarkier, i den del af samtalerne, som drejer sig om de lavest rangerende værdier, men at bunden i lige så høj grad udgøres af værdier, der i andre hierarkier rangerer væsentligt højere. F.eks.: "Alle må være med", "Vi tror på det samme", "Der er ingen forventninger", "Jeg skal ikke præstere". Dog må det siges, at værdierne "Vi bidrager til forandring", "Vi mødes online"/"Vi mødes fysisk" og "Vi er forskellige" ofte ligger i bunden eller alternativt i nogle grupper italesættes som ikke væsentlige for det gode fællesskab. Samtidigt giver også disse værdier anledning til samtaler i andre grupper.

---

²⁴ I W2 kaldet "vi passer på hinanden" for at tilpasse læsbarhed.

²⁵ I W2-værdiættet var respekt ikke taget med af hensyn til at holde antallet af værdier nede. Respekt optræder, som den eneste, i alle de resterende top-5 i W1, W3, W4.

²⁶ Igen findes en undtagelse i W2, hvor en enkelt gruppe (W2_3_2) angiver værdierne om at være uenige, grine, lave noget, slappe af og ingen forventninger i deres top fem. Deltagere i denne gruppe fremhæver desuden praksisfællesskaber i #1 og begrundet valg af billeder konkret i #2.

²⁷ "Jeg kan være mig selv" var kun med i W1, hvorefter jeg vurderede, at den kunne inkluderes i samtaler om hhv. slappe af, ikke præstere osv.

"**Vi respekterer hinanden**" er en højt prioriteret værdiseddel i de tre workshops, den indgår i²⁸. I 6 af 8 top-5'er er den nr. 1, derudover nr. 2 og 3²⁹. I ordsøgning på tværs af alle gruppesamtaler er respekt (i verbal og substantiv-former) også et af de fem hyppigst forekommende indholds-præcise ord³⁰. Begrebet respekt bliver diskuteret sammen med stole på, omsorg, uenighed og forventninger. I to top-5 (W3) bliver stole på og respekt sat på en delt førsteplads. I begge samtaler kommer argumentationen til at dreje sig om hønen eller ægget: Stoler man på hinanden først og kan derpå respektere hinanden, eller vokser det at stole på hinanden ud fra en grundlæggende respekt?

Det er interessant, at respekt forbliver, i de fleste samtaler, et begreb, der ikke er defineres eller diskuteres særligt præcist men stort set er indforstået. Samlet set kommer respekt til at fremstå som en bred, overordnet værdi for fællesskaber, der tolkes som, at man accepterer andre for dem, de er, og det sætter sig igennem i den måde, man agerer ift. andre, det andre gør, synes og siger og ift. andres tid. Således har forståelsen af begrebet "respekt" forskellige konnotationer af f.eks. tolerance, gensidighed, hensyn og anerkendelse.

Over for respekt italesættes den anden topscorer "**Vi stoler på hinanden**" dels som en overlappende kategori og dels i flere tilfælde som en værdi, der i højere grad tilskrives nære relationer og altså mindre fællesskaber. At stole på bliver forstået som, at man kan regne andre, særligt i forhold til fortrolighed og kommer til at hænge tydeligere sammen med f.eks. omsorg.

Hanne: "Hvad mener I med at respektere? Skal vi kløve nogle flere ord?"

Anders: "[griner] Hmm, altså jeg tænker, at det er, at man behandler hinanden ordentligt, jo, fordi man har respekt. At man ikke kommer en time for sent og at man snakker ordentligt til hinanden".

---

²⁸ W1, W3, W4

²⁹ I to tilfælde delt førsteplads med "Vi stoler på hinanden".

³⁰ Hinanden 173 gange, sammen 120, fællesskab(et) 116, tror 99, respekt(ere(r)) 89, grine(r) 80, omsorg 76, stole(r) 73, forventning(er) 58. Læg mærke til at "sammen" og "tror" er generelle ord, der kan bruges i mange sammenhænge. Hyppighed siger i øvrigt ikke noget om en værdi i sig selv, men kan være en ledetråd ift. hvor analytisk opmærksomhed kan vendes hen.

Morten: "Jeg synes det danner par med, at man kan stole på hinanden. For der er mange mennesker, jeg har respekt for uden at jeg stoler på dem. Og det er ikke mennesker, jeg har lyst til at være i fællesskab. Jeg har stor respekt for landets politikere, men det betyder sgu ikke, at jeg stoler på dem [griner]".³¹

"Vi har omsorg for hinanden"/"vi passer på hinanden" er samlet set endnu en højdespringer i top-5 såvel som "omsorg" forekommer blandt de hyppigste ord i søgning på tværs af samtaler (76 forekomster). I flere samtaler kommer denne værdi til at blive diskuteret sammen med forholdet mellem "Vi kan tale om det svære" og "Jeg kan glemme det svære". Det diskuteres, om omsorg altid handler om at kunne tale om det, den enkelte kommer med, som er svært, eller om omsorg også kan betyde, at man giver plads til at kunne gøre noget sammen som anledning til at glemme det, der er svært, for en stund.

Her er altså også en differentiering mellem hvilke fællesskaber, der drejer sig om at tale, og hvilke der handler om at gøre noget sammen – og at omsorg både kan forstås som en tale- og handlekategori. Her differentieres i flere samtaler også mellem, hvordan det at dele det svære hører til i de nære relationer og altså mindre fællesskaber, men ikke nødvendigvis i de større fællesskaber, såsom et klassefællesskab. Interessant er det, at "Jeg kan glemme det svære" i to gruppesamtaler bliver forstået som det at kunne tilgive noget, der har været svært internt i en gruppe.

Allan: "med tiden så bliver jeg mere og mere skeptisk over for det der med at tale. Jeg synes folk taler for meget og handler for lidt. Så terapeutiserer man hinanden (...) i stedet for at sige: Okay, du har det hårdt, så kommer jeg lige og så tager vi en aften sammen. Altså jeg synes at nogle gange, så handler det mere om, hver man gør sammen end om hvad man siger til hinanden"

Kamilla: "Hmm, men for at kunne vide, hvad der kræves i omsorgen, må man også kunne tale om det, tænker jeg. Det er svært at vide, hvad folk har brug for, hvis ikke man har i det mindste mulighed for at udtrykke det over for hinanden. Det behøver jo ikke at være, at man sidder og er psykolog over for hinanden".³²

---

³¹ Workshop 1, gruppesamtale 2 #3.

³² Workshop 1, gruppesamtale 1 #3.

Samtaler om omsorg peger desuden på svære dynamikker i fællesskaber og relationer. I særligt W4 diskuteres det, hvorvidt omsorg hænger sammen med respekt. Der deles erfaringer om, at deltagere før har ydet omsorg for nogen, de egentlig ikke respekterer, men snarere af medlidenhed eller fordi man bør. Tilsvarende beskriver deltagere også i tre samtaler, at man ikke ønsker at modtage omsorg fra nogen, der gør det af enten pligt, medlidenhed eller af selvgodhed. Omsorgshandlinger bliver altså også set i sammenhæng med motiv og sindelag. Uanset er omsorg en utvetydig kerneværdi i stort set alle samtaler, og bliver set i sammenhæng med især respekt og at stole på hinanden, der alle tre optræder som grundforudsætninger for et godt fællesskab og er internt afhængige.

Margrethe: "Jeg tænker også bare, at respekt og omsorg går hånd i hånd, for man kan godt have omsorg for nogen, man ikke respekterer. Altså det der med måske lidt at hænge ud med nogen, fordi man føler, det er lidt synd eller et eller andet" (...)

Kristoffer: "Det der med at modtage omsorg, der har jeg det mest komfortabelt med, at det er en person, jeg ved, der har grundlæggende respekt for mig. Jeg ved ikke, hvor meget jeg selv ville føle, at jeg værdsatte den omsorg, hvis jeg ikke følte, jer var i øjenhøjde med dem"

Margrethe: "Der er også nogen, der giver omsorg for deres egen skyld, fordi så kan de føle, at de er nice".³³

"**Vi kan være uenige**" optræder fire gange i top-5 på tværs af workshops. Temaet om uenighed dukker op i forbindelse med diskussioner om fælles værdier. Heroverfor forekommer "**Vi tror på det samme**" kun i en enkelt top-5. Det fremgår i flere samtaler, hvorfor det er vigtigt at kunne rumme forskellige holdninger i en gruppe. Hvordan man kan – eller i hvert fald burde – respektere, at vi mener noget forskelligt. Samtidigt bliver det også diskuteret flere gange, hvor grænserne for uenighed går både iht. den måde, man taler om uenigheder – konfrontatorisk eller tolerant – og iht. uenigheder i sig selv. Her bliver "**Vi tror på det samme**" en hyppigt forekommende værdi-seddel at tale ud fra.

---

³³ Workshop 4, gruppesamtale 3 #3.

I alle diskussioner om "Vi tror på det samme", er der enighed om, at fælles religiøs tro på Gud ikke er væsentlig for et fungerende fællesskab. Til gengæld fremhæver flere, at det er vigtigt at have fælles grundværdier. Der opstår i flere tilfælde diskussioner om, hvor langt et fælles værdigrundlag rækker. Kan man have et fællesskab på tværs af politiske overbevisninger og hvilke? Igen vender samtalerne hurtigt tilbage til diskussioner om respekt forstået som at kunne acceptere forskellige holdninger – og at det kan blive svært, hvis man er uenige om det grundlæggende, hvori det så end består.

Martin: "Altså jeg kan jo godt være uvenner med nogen, der tror på det samme"

Miriam: "Eller være venner med én der er muslim og én der er kristen"

Henrik: "Jeg er ikke sikker på, at jeg kun forbinder den med religion, faktisk. Det der med at tro at noget er rigtigt eller forkert".

Miriam: "Kunne det være værdier også?"

Martin: "Ja, det kunne det godt"

Henrik: "Men det kommer også an på – jeg behøver ikke at være enig med dig, men har du nogle forfærdelige nogen, så – [...] Du skal bare lade være med have de forkerte værdier"

Miriam: "Hvis det er sådan en eller anden voldsom ting, som går fuldstændigt imod alle mine værdier, så ville jeg have det stramt med det".³⁴

Det er interessant – måske ikke mindst for en teolog – at tro forstået som religiøs overbevisning på tværs af samtaler bliver eksplicit nedprioriteret som væsentligt sammenlignet med værdier. Hvori nedprioriteringen i samtalerne bunder, uddybes ikke nærmere.

Generelt tematiseres forskellighed også i mange samtaler. Der er ofte enighed om, at fællesskab grundlæggende bygger på at have et eller andet til fælles. Samtidigt prioriteres det hverken som særligt vigtigt værdimæssigt at være enten enige eller at have noget til fælles. To samtaler i W4 kommer til at kredse om, hvordan forskellighed kan være gavnlige i fællesskaber, og at forskellighed kan bidrage til

---

³⁴ Workshop 3, gruppesamtale 1 #3.

noget godt. Forskellighed bliver generelt vurderet godt, mens det samtidigt understreges, at det er vigtigt at have noget – det væsentligste – til fælles.

Josefine: "Jeg synes bare, det er vigtigt, at man kan mødes. Selvom man er forskellige, har man jo stadig nogle ting til fælles. Nogle grundværdier, tænker jeg [...] fordi det er ikke alle, man kan venner med.

Maria: "men så tænker jeg også på, at wow, hvor ville det være kedeligt, hvis folk i min gruppe var ens".

Emma: "Det er nemlig sådan, jeg har det [...] jeg kan godt synes, det er svært at være i sådan et meget homogent fællesskab, hvor alle minder meget om hinanden".

Josefine: "men så er det også lidt sådan: Hvordan er det at være forskellige, hvornår er man egentlig forskellige?"³⁵

I forlængelse af temaet om forskellighed og enighed er **"Alle må være med"** en interessant værdiseddel i mange samtaler, selvom den sjældent højt prioriteret. I W3 blev "Alle må være med" dog del af top-5 i den ene gruppe ud fra tanken om, at idealet er, at ingen står uden for fællesskabet. I workshopens anden gruppe var "Alle må være med" placeret helt i bunden begrundet med, at et fællesskab i sin natur er bestemt af en form for grænsesætning, hvor dét at have noget til fælles og at være fortrolige med hinanden vægter højt. Og så kan i sagens natur alle ikke være med. I samtaler om, hvorvidt alle må være med, kommer differentiering af fællesskaber på linje med #1 i spil; i klassefællesskaber og skolefællesskaber er det generelt, at alle må være med. I mindre grupper er det okay at sætte grænser.

Anette: "Min nummer ét er, at "Alle må være med".

Mette: "Den har jeg også som nummer et, men jeg synes det er svært, fordi jeg føler, det kommer an på, hvilket fællesskab man tager. Om det er store eller små fællesskaber [...] Det er mere sådan i det store fællesskab, synes jeg det er vigtigt, at alle får lov til at være med, f.eks. på skolen: Alle er inviterede, tænker man også på, at der ikke er nogen, der står udenfor. Men jeg synes også, det er okay, at man nogle gange trækker sig i nogle mindre fællesskaber, hvor det ikke er alle der er med".³⁶

---

³⁵ Workshop 4, gruppesamtale 1 #3.

³⁶ Workshop 3, gruppesamtale 1 #3.

I forlængelse heraf, bliver forventninger diskuteret på forskellig vis. Værdisedlen **"Der er ingen forventninger"** optræder tre gange i top-5. Her forstås forventninger negativt, det vil sige som bestemte forventninger til dels hvem man skal være, og dels hvad man skal yde for at være med. En enkelt samtale nævner eksplicit konkurrence og præstationspres som et negativt aspekt af fællesskaber og sætter **"Jeg skal ikke præstere"** i top-5. En enkelt gang er **"Vi slapper af"** i top-5. Denne kan tolkes i forbindelse med **"Vi griner sammen"** som en værdi, der optræder i fem top-5'er på tværs af workshops. At grine sammen bliver tematiseret dels som et afbalancerende modstykke til det også at kunne tale om det svære, og dels som et udtryk for at man kan slappe af i hinandens selskab. Samtidigt differentieres også: i f.eks. sportsforeningen er forventninger til at skulle præstere noget selvsagt.

Samtidigt diskuteres det også i disse samtaler, hvordan fællesskaber ikke kan fungere, hvis ikke man kan forvente noget som helst af hinanden. At forvente noget af hinanden bliver forstået som, at alle udviser en grad af forpligtelse over for at opretholde fællesskabet. Igen forbindes dette i flere tilfælde til respekt. Tilsvarende findes **"Alle tager ansvar"** i alle top-5 i W4. Her er altså igen et eksempel på, hvordan forskellige forståelser af begreber bringes i spil; generelt er der enighed om, at gode fællesskaber ikke medfører forventninger til, at man skal være på en bestemt måde, men samtidigt har forventninger til, at alle bidrager til at opretholde fællesskabet, og som oven for beskrevet i øvrigt deler en form for værdisæt.

Refleksioner over formatet

I det omfang, gruppesamtalerne giver indtryk af gruppedynamikker, rollefordelinger og metarefleksion, giver de anledning til at vurdere effekt og potentiale af #3 som samtalemethode. Som et formatmæssigt fund giver diktafonoptagelserne af gruppesamtalerne blandt andet indsigt i nogle gruppedynamikker mere overordnet set, fordi formatet for samtalerne er forhandling. Her kan det siges, at det i et vist omfang opfanges på bånd, hvilken type relation, deltagerne i en gruppe har i forvejen, og med hvilket engagement og hvilken taletid de enkelte deltagere i gruppen indgår i samtalen. I mange samtaler opstår der hurtigt en uformel ordstyrer, dvs. en person der

tager ordet, leder ordet videre til andre, opsummerer og får den fælles opgaveløsning til at skride frem. Hvorvidt der er tale om styring eller mere inviterende facilitering varierer.

På tværs af gruppesamtalerne er det tydeligt, at de værdier, der først indgår i samtalen, i en eller anden forstand bliver styrende for, hvor samtalen bevæger sig hen. Som en form for metarefleksion giver flere deltagere i forskellige samtaler udtryk for, at nogle værdier overlapper med hinanden indholdsmæssigt og desuden er relative for forskellige forståelser af, hvad man forstår ved dem. Således bliver det i nogle grupper også en slags strategi at udvælge værdier til top-5, der betragtes som særligt overordnede, eller som kan siges at omfatte flere værdier fra sættet, så der bliver plads til flere deltageres prioriterede værdier i den samlede top-5.

Mange samtaler indeholder desuden metarefleksioner over, at værdierne afhænger af, hvilken type fællesskab der er tale om: Er der f.eks. tale om en stor eller lille gruppe, om en selvvalgt vennegruppe, et sportshold eller en klasse. Det har indflydelse på de forventninger, der er til deltagelse i fællesskabet. Mange gange er indtrykket, at der tages udgangspunkt i en vennegruppe, men også arbejdsrelationer, bofæller, sportshold, klasser, studiegrupper og hele skoler optræder som ekspliciteret kontekst. Dette kan ses i forlængelse af det fælles sprog om kategoriseringer og hierarkiseringer fra opsamlende samtaler i forlængelse af #1. Derudover indeholder mange samtaler refleksioner om, hvorvidt værdier forstås som idealer for et ideelt fællesskab eller må prioriteres ud fra realistiske faktiske erfaringer af praksis.

Når det kommer til begreber og begrebsbrug, er det desuden værd at bemærke, at samtalerne også åbner for teologisk prægnante og relevante temaer. F.eks. samtalerne om omsorg, der også handler om ansvar, sindelag, gensidighed og motiver, eller samtalerne om forskellighed, der også handler om rummelighed, tolerance, værdier og grundlag. I flere gruppesamtaler er der brug af værditerminologi, som ikke optræder i materialet, men som kunne blive inspiration for yderligere værdisedler eller forsøgsvist som samle kategorier. F.eks.: *Empati* (W1_3_2), *humor* (W1_3_3), *tillid* (W4_3_3), *inklusion* (W4_3_1), *tilgivelse* (W3_3_1;W4_3_1), *tryghed* (W2_3_1). Flere af disse er mere abstrakte værdier for de mere konkrete værdi-sedler, sættet indeholder.

I analyseworkshoppen foreslog en deltager, om *tillid* kunne være en samlebetegnelse for det, der diskuteres i cirkulation mellem respekt, stole på og omsorg. Tillid er et begreb, vi bevidst ikke tog med i oplægget af hensyn til at holde værdierne rimeligt alment forståelige og i højere grad knyttet til handling end rent abstrakte termer. Om det er lykkedes med øvrige begreber som "respekt" og "omsorg" kan så diskuteres. Overordnet fremstår respekt, at stole på hinanden og omsorg som nogle generelle værdier. I værdi-sættet træder disse også frem som mere abstrakte end de øvrige værdisedler. Det kan diskuteres, om det ville være en fordel for samplet at konkretisere disse tre yderligere, så de minder mere om de øvrige værdisedler, eller om en udeladelse af disse tre ville give plads til yderligere samtale om nogle af de andre værdisedler.

4# De gamle og kloge?

Den afsluttende øvelse #4 har fungeret som en opsamlingsøvelse: Når det skal skrives på en enkelt sætning, hvilke forståelser af relationer og fællesskab bliver så fremhævet? Hvilke begreber og ideer bringer deltagerne i anvendelse i de færdiggjorte citater?

I deltagernes nye variationer over kendte citater trækkes spor særligt fra øvelse #2 og #3 tematisk og i begrebsbrug. Ud over at oplagte begreber som "hinanden" (5 stk.), "relationer" (6) og "fællesskab" (3) ikke overraskende skrives ind i citaterne, indgår også andre **begreber**, som enten stammer fra værdisedler eller er dukket op mundtligt i samtaler i #3. "Respekt" indgår i 7 citater på tværs af tre workshops (W1;W3;W4), men også andre værdiladede abstrakte begreber såsom "kommunikation", "udvikling", "ansvar", "omsorg", "tillid", "næstekærlighed", bringes i spil.

På baggrund af tværlæsning af i alt 34 udfyldte citat-plancher³⁷, fremstår særligt følgende temaer som interessante for at forstå unges etiske forståelser af fællesskab³⁸:

- Ansvar for at drage omsorg for det, hinanden bærer på, forstås som **gensidigt**. Hvad der forstås ved gensidighed ("hinanden") varierer, hhv. som kategorisk imperativ (hvad du gør mod andre) og en grundlæggende kollektivitet.
- Relationalitet fremstår grundlæggende godt og givtigt i citaterne, men samtidigt tematiseres også relationers **potentielle risiko** for at gøre hinanden ondt.
- Der er antydninger af en diskussion om, hvorvidt det at være næste er noget, man **vælger til aktivt** eller et vilkår, man er givet.
- Det at være **alene** konceptualiseres både som et afsavn i forhold til at være sammen med andre og som gavnligt for den enkeltes velbefindende og selvudvikling.

---

³⁷ W1=10stk., W2=5, W3=9, W4=10. De følgende afsnit inddrager citat-plancher i selektion. Se også bilag 5.

³⁸ Ud over de i de følgende afsnit refererede citater, fandtes også blandt de 10 citater Kong Frederik Xs valgsprog: "Forbundne, forpligtet for [Kongeriget Danmark]" og et citat fra Hannah Arendts *The Human Condition* "Pluralitet er betingelsen for menneskelig handling fordi [vi er alle ens – det vil sige menneskelige – på en sådan måde, at ingen er den samme som nogen anden]" (Arendt 1958, 8). Arendt er med i materialet som en kvindelig, jødisk filosof, der skriver om forholdet mellem pluralitet, relationalitet og skabthed.

Tematisk analyse på tværs af citater

"Bær hinandens byrder, således bukker vi ikke under"

Ansvar for at varetage den anden i relationen får forskellige konnotationer i variationer over "Bær hinandens byrder, således opfylder I Kristi lov" fra Paulus' brev til Galaterne 6,2. Hvor den oprindelige paulinske version forstår det påbudte ansvar som en gensidig retledning blandt de Kristustroende til et ret liv, får citatet i de nye versioner andre etiske konnotationer.

"Bær hinandens byrder, således at de bærer dine" (W2) afspejler en idé om, at gensidigheden bygger på en form for kategorisk imperativ som maksime: Det, man gør for den anden, kan man selv forvente. Denne model er også indeholdt i nye citater på Grundtvig-citatets struktur, "Hvem der selv vil være [lykkelig/elsket/næstekærlig] må lade næsten være det med sig"³⁹. En tænkning, som selve strukturen i Grundtvigs oprindelige citat, "hvem der selv vil være fri", også lægger op til.

Heroverfor findes også variationer, som afspejler en forståelse af gensidighed snarere som en form for kollektivt ansvar og lettelse, f.eks. "således at I bærer hinanden" (W3), "føles de lettere" (W4), "bukker vi ikke under" (W1), "at ingen får ondt i ryggen" (W3). Dette kollektive fælles bliver i øvrigt også afspejlet i variationer over Desmond Tutu-citatet, der oprindeligt lyder, "Vi er skabt til at fortælle verden, at der ikke er nogen, der står udenfor"⁴⁰. Variationerne foreslår "at vi er bedre sammen" (W1), "at alle er vigtige" (W4) og "at vi er ok/det nok skal gå" (W3).

"Den enkelte har aldrig noget med et andet menneske at gøre, uden at blive en lille smule irriteret"

Mange af de konstruerede citater fremstiller et idealbillede af relationer og fællesskab som noget entydigt positivt, mens nogle også indfanger kompleksiteten i relationalitet, som noget, der er potentielt konfliktuelt. Dette kommer dels til udtryk i et udsagn om

---

³⁹ "...hvem der selv vil være fri, maa lade Næsten være det med sig, ..." (Grundtvig [1877], 254. Set på Grundtvigsk Forums hjemmeside. Citatet er taget med i materialet, fordi det drejer sig om en reciprok forståelse af frihed, og fordi Grundtvig er en af de største og mest kendte danske teologer.

⁴⁰ Egen selektion og oversættelse af afsnit i Desmond Tutus forord til antologi om forsoning "We are made to tell the world that there are no outsiders" (Tutu 2011, xiii). Citatet er taget med i materialet, fordi Tutu er verdenskendt teolog og arbejder med forbundethed via begreber som forsoning og *ubuntu*.

fordelene ved alenetid i variationer over Elsass' gengivelse af et Proust-citat: "Den store fordel ved at være alene er, at man stopper med at flygte fra sig selv"⁴¹, hvor det bliver foreslået, at fordelene er f.eks. "at der er ro" (W2) eller "at man altid har ret" (W3). Her peges altså også omvendt indirekte på det vilkår, at man i relationer er udleveret til hinanden på godt og ondt med ideen om, at det også har sine fordele at være alene. Som pendant hertil, lyder en variation over Løgstrups håndmetafor, at man aldrig har med den anden at gøre, uden "at blive en lille smule irriteret" (W1)⁴².

Kompleksiteten bliver eksplicit udtrykt, og konsekvensen får mere tyngde i en variation over Buber-citatet, hvor "relation/respekt/omsorg/tillid/uenighed/konflikt opstår mellem to mennesker, der forholder sig ægte og menneskeligt til hinanden" (W4)⁴³. Dette spejler den dobbelthed i udleveringen, som er indeholdt i Løgstrups tænkning fra den etiske fordring, og som indkapsles i den simple variant over håndmetaforen "uden at bære et ansvar" (W4) og i den længere "uden at der er risiko for at han smadrer dit liv eller at møde ens bedste ven" (W2). Sidstnævnte udfolder meget konkret mødet med det andet menneske som både risiko og potentiale.

Er man født som nogens næste?

Som et yderligere perspektiv på varetagelse af næsten fungerer Simone de Beauvoir-citatet "Man er ikke født som nogens næste, man bliver det ved at nærme sig den anden gennem handling" som en handlingsbaseret tydning af, hvad det vil sige at være nogens næste. Citatet er fra en tolkning af lignelsen om den barmhjertige

---

⁴¹ Let omskrivning (erstattet "ensom" med "alene") af gengivelse af Marcel Proust fundet hos Peter Elsass: "At være ensom har den store fordel, at man holder op med at flygte fra sig selv" (Elsass 2016, 23). Der findes dog ingen reference hos Elsass til det oprindelige citat hos Proust. Citatet er taget med i materialet som eksempel på en subjektivistisk idé om selvet som modstykke til citater om relationer.

⁴² Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd. Det kan være meget lidt, en forbigående stemning, en oplagthed, man får til at visne, eller som man vækker, en lede man uddyber eller hæver. Men det kan også være forfærdende meget, så det simpelthen står til den enkelte, om den andens liv lykkes eller ej." (Løgstrup 1957, 25). Let omskrevet version af første linje medbragt i materialet.

⁴³ Egen oversættelse af parafaseret citat af Martin Buber gengivet af Brené Brown: "Buber wrote, "When two people relate to each other authentically and humanly, God is the electricity that surges between them." (Brown 2012, 150). Citatet er taget med, fordi Bubers dialogfilosofiske tilgang forstår verden – og Gud – gennem relationalitet.

samaritaner fra de Beauvoirs første filosofiske essay⁴⁴. I #4 lægger to citater-variationer sig i forlængelse af denne aktive forståelse af at være nogens næste, "man bliver det ved at bevise det/vælge det" (W3) og "man bliver det ved at forholde sig til hinanden" (W4).

Heroverfor antyder den simple variation "ved at leve" (W1) en anden forståelse af næste-forholdet, som givetvis er mere på linje med Løgstrups tænkning om næsteforholdet: Nemlig at den udleverethed, som håndmetaforen illustrerer, ikke er noget vi kan vælge eller gøre, men snarere er et vilkår.

"At være alene har den store fordel, at..."

Ud over at skåne den enkelte fra de bøvlede sider af relationer, som beskrevet ovenfor, findes Proust-citatet i flere andre varianter på tværs af de fire workshops. Grundlæggende deler disse sig i to pointer. Den første pointe er, at alenetiden peger tilbage på behovet for fællesskab, f.eks. "at man sætter pris på, når man ikke er" (W1) og "at man finder ud af, hvor vigtig[e] relationer er" (W4).

Den anden pointe minder om de balancer, der i #2 blev diskuteret i forbindelse med billeder af gyng, sofa og Narcissus, nemlig alenetid som gavnligt for den enkelte. Alenetid tematiseres som gavnligt i forhold til den enkeltes velbefindende, "at man kan få et pusterum og slappe lidt af" (W3), og "ro" (W2) – som i øvrigt forekommer i de to kostskolecases, hhv. W2 og W3. Livet på en efterskole eller højskole byder ikke på meget ro eller alenetid, med mindre man vælger at trække sig tilbage.

Alenetid tematiseres også som gavnligt for den enkeltes udvikling, f.eks. "at man lærer sig selv at kende/man mærker efter" (W3)" og "man kan selvreflektere (bedre for omverden at selvreflektere]" (W4). Prousts oprindelige citat, sådan som det foreligger i Elsass' oversættelse og forkortelse, lyder "at man stopper med at flygte fra sig selv". Således finder dette subjektivistiske perspektiv genklang i workshop-variationerne om den enkeltes udvikling i alenetiden.

---

⁴⁴ Egen oversættelse og let omskrivning af engelsk oversættelse af oprindeligt fransk citat af Simone de Beauvoir fra *Pyrrhus et Cinéas* [1944]: "One is not the neighbor of anyone; one makes the other a neighbor by making oneself [se faisant] his neighbor through an act" (de Beauvoir 2004 [1944], 93).

"Hvor to eller tre er forsamlet i et varmt rum, der er saunagus"

"Hvor to eller tre er forsamlet i mit navn, der er jeg midt iblandt dem" findes oprindeligt i Matt 18,20, indplaceret mellem lignelser, hvor Jesus fortæller om forsamling som stedet for guddommelig tilstedeværelse. I øvelsen bliver dette citat til f.eks. at være "forsamlet i kærlighed, der er fællesskab" (W1;W4). Citatet kommer også i nogle varianter, der er sjove, men samtidigt understreger en handlingsdimension af fællesskaber i de konkrete kontekster f.eks. "hvor to eller tre er forsamlet i et varmt rum, der er saunagus" (W3), eller "hvor to eller tre er forsamlet i en park, der er ØL <3" (W4).

Disse er blot to af flere citater, der har en **humoristisk** tone. Tænk også på den ovenfor nævnte Proust-variation om fordelene ved at være alene, at der er ro og man har ret, eller på Paulus-variationen om at bære hinandens byrder, så ingen får ondt i ryggen. Denne tone afspejler den frie stemning, øvelsen bar præg af i udførelsen. Samtidigt fremstår de som en ytringsform, der måske også karakteriserer jargonen de klasse-sammenhænge, øvelserne er sat i – og i alle tilfælde, siger citaterne jo noget meget rigtigt om relationalitet, selvom Proust eller Paulus ville have ytret sig anderledes.

Fund fra fællesskabs-etiske samtaler med unge

I relation til projektets undertitel må det på baggrund af analysen siges, at der ikke kan fremsættes "én fællesskabsorienteret etik". Dog bugner datamaterialet af udtalelser og diskussioner, som bestemt er af etisk karakter, og som er filosofisk og teologisk prægnante. Analysen peger derfor på det etisk produktive og åbnende ved at begynde med facilitering af de unges egne drøftelser og formuleringer frem for at begynde med teoretisk undervisning i etik.

Fællesskabsorienteret etik med unge i nærværende projekts kontekst kan ikke forstås som en enstemmig størrelse eller som en form for afsluttet viden. De unges formuleringer fremstår flerstemmige og processuelle, når de i samtale møder andre syn på sagen. Det kan ses i alle øvelser, at selvom deltagerne deler mange fællesnævner, så er deres erfaringsgrundlag forskelligt, og de tænker forskelligt om fællesskab og relationalitet. Workshopen indfører altså ikke deltagerne i eller producerer en formfuldendt, enstemmig fællesskabsorienteret etik, men den muliggør i høj grad fællesskabsetiske samtaler.

De fællesskabsetiske samtaler drejer sig særligt om fire ting. For det første udviser deltagerne en evne til at **kategorisere og differentiere** mellem fællesskaber og relationer. Dette både ud fra sondringer mellem forskellige sociale sfærer og forbindelsen mellem disse. Men også differentieringer mellem relationstyper ud fra kriterier som kendskab til hinanden, varighed af relation, den tid man bruger sammen, og hvad man bruger tiden på. Herudfra går også en bevidsthed om, at værdier for gode relationer varierer, alt efter hvilke fællesskabstyper, der er tale om.

For det andet fremstår der også et løbende tema om forholdet mellem det at være **selv** og det at være sammen med andre. Alenetid konceptualiseres dobbeltydigt, i den forstand at der på forskellig vis både udtrykkes svære sider af at være alene – altså for eksempel at opleve sig selv som uden for fællesskabet, at skulle inkludere andre, også hvor forskelligheden eller uenigheden er stor, og at isolation er ukonstruktiv for den, der har det svært. Samtidigt udtrykkes også fordele ved alenetid, for eksempel at kunne trække sig fra fællesskabet for at genoplade i ro og afslapning, dels at kunne reflektere over sig selv og vende styrket tilbage.

For det tredje udviser deltagerne en grundlæggende forståelse for og mange erfaringer af den **gensidighed**, relationer og fællesskaber beror på. Gensidighed

diskuteres i forhold til respekt for og accept af hinandens forskelligheder, herunder hvor grænserne for forskellighed går. Gensidighed diskuteres også i forhold til det at drage omsorg for hinanden. Hvori omsorgens indhold består i forskellige relationstyper er op til diskussion. Desuden er der spændende refleksioner over den asymmetri, et omsorgs-forhold potentielt lægger ned over en relation. I forlængelse heraf bliver gensidigt ansvar også et stort tema. Ikke blot i forhold til varetagelse af hinanden, men også i forhold til fællesskabet som sådan. Det diskuteres, hvad man egentlig kan tillade sig at forvente af hinanden uden at forventning bliver til præstationspres.

I forlængelse af samlebetegnelsen gensidighed fremstår for det fjerde et tværgående tema om **relationers svære opretholdelse**. De erfaringseksempler, som fremhæves i samtalerne, er langt fra kun positive erfaringer af velfungerende fællesskaber og relationer. De indeholder også ofte perspektiver på, når relationer viser sig at blive svære, når de leder til konflikt, eller når de ligefrem ophører. Når billeder på gode relationer og værdier for gode fællesskaber diskuteres "på den ene og den anden side", er det måske udtryk for de balancegange, som relationer står på. Balancegange mellem for eksempel at give og modtage, at forvente og ikke forvente, at åbne op og sætte grænser.

I relation til projektets titel, "**Dit liv i de andres hænder**" vil jeg altså konkludere, at deltagerne på tværs af workshops reflekterer meget nuanceret over, hvad det vil sige at være i hinandens hænder. De reflekterer erfaringer af både, hvordan de er i andres hænder, og hvordan de har andre i deres hænder - på godt og ondt, mellem idealisme og realisme. Og samtalerne illustrerer, hvordan netop dét vilkår forudsætter refleksion over spørgsmål som omsorg, ansvar, forskellighed og forventninger. På baggrund af analysen er det altså også min vurdering, at projektet opfylder sin vidensambition:

Samtalerne giver rigt indblik i unges etiske refleksioner om relationer og fællesskab. Refleksioner, som er værdifulde både i kraft af deres erfaringsnære karakter og deres indlejring i konkret klassekontekst som en afgrænset social sammenhæng. Derfor er det også mit håb, at samtalerne ikke blot har frembragt viden for denne rapportens læsere, men også skubbet på refleksioner af fællesskabs-etisk karakter for den enkelte deltager og i klasserne som sociale sfærer.

5. Baggrundsovervejelser: Metode, kvalitet og etik

Dette sidste kapitel præsenterer en række uddybende overvejelser over metodologi, design, kvalitet og etik. Kapitlet kan læses som supplement til de foregående kapitler om format og analyse.

Metodologisk positionering

Metodisk placerer projektet sig inden for de strømninger i empirisk forskning som sådan og praktisk teologi specifikt, der eksperimenterer med at implementere kreative og inddragende forskningsmetoder i krydsfeltet mellem forskning og praksisudvikling. Implementering af kreative elementer i empirisk arbejde kan dreje sig om at inddrage fotos, tegne-øvelser, visualiseringer eller andre taktile elementer som afsæt for interviews eller fokusgrupper (f.eks. Dunlop 2022). Således også dette projekt, i den forstand at workshopøvelserne er udviklet mhp. varierende materiel forankring, hhv. tegning, fotos, skriftlighed og mundtlighed, for at skabe variation i workshoppen, at gøre workshoppen tilgængelig på tværs af læsefærdigheder og foretrukne ytringsformer og at give plads til deltageres egne associationer og "nedefra"-formuleringer i relation til billeder, begreber og temaer, jeg på forhånd har udvalgt som gavnlige for at åbne for samtaler om fællesskabsetik. Ud over, forhåbentligt, at få praksisformatet til at appellere og fungere, bærer workshoppelementernes forskellige udtryk altså en større metodisk pointe.

Projektet er desuden løst inspireret af aktionsforskningsmetodologi, der kombinerer vidensudvikling med løsning af praktiske problemer i konkrete kontekster. Her er forskeren direkte engageret i en kollaborativ forandrings- eller udviklingsproces i tæt samarbejde med de mennesker, der indgår i praksiskonteksten. Styrken ved aktionsforskning er således både udvikling af praksisnær viden og umiddelbar effekt af forskning. For at kunne være konsekvent inddragende, er aktionsforskning dog ofte en meget lang proces, som kræver kontinuert kontakt med deltagere i alle led af forskningsprocessen – fra identifikation af problem til udarbejdelse af løsninger, implementering og evaluering. (Ideström 2022). Heroverfor er dette projekt langt mindre omfattende. Derfor kan det snarere ses som et stikprøve-eksperimentarium med punktuelt inddragelse. Ud over løbende kontakt med aftagere i diakoniudvalget

og den direkte inddragelse af deltagere og lærere i de fire workshops, var den første workshop afsluttet med anonym skriftlig respons på format og formål for alle deltagere, med henblik på inddragelse i formatudvikling. For at fremme perspektivdeltagelse i den analytiske proces blev to studerende inviteret med i en analyseworkshop i sidste fase af projektet.

Overvejelser om workshop-design

Formatudvikling for de fire øvelser, som blev beskrevet i kapitel 3, er baseret på overvejelser om variation og progression:

- Teoretisk og taksonomisk **progression**: Fra udgangspunkt i deltageres egne ord og egne liv (#1) over på forhånd givne billeder til fortolkning (#2), til begreber (#3) og opsummerende på baggrund af #1-3 tilføjelser til kendte tænkernes citater (#4)
- Vekslen mellem **selvrefleksion og samtale**: Individuelle elementer (#1a, #2a, 3#a), par (#2b), grupper (#3b) og plenum (#1b; #4).
- Vekslen mellem ro og (moderat) **bevægelse**: Sidde (#1;#3) og gå rundt (#2;#4)
- Forskellig **materialitet**: Illustrere med blyant (#1), billeder på gulv (#2), begreber i udklip (#3), ord og billede på væg (#4).

På den måde søgtes at appellere til forskellige udtryksformer, vække nysgerrighed, fastholde opmærksomhed, at sætte rummet til workshop med få, omkostningslette virkemidler, der let kan transporteres og duplikeres. Særlige overvejelser blev gjort ift. en workshop, hvor en del af deltagerne på forhånd kendtes at have læse- og koncentrationsvanskeligheder (W2). Her var sænkelse af lixtal i #3 og #4, variationen af øvelser og assistance af lærere afgørende.

Et andet kriterie for formatet var at generere anvendelige data. Dette havde betydning både i forhold til de temaer, begreber og instruktioner, jeg anvendte, men også i overvejelser om forankring af data, som ikke ville forstyrre workshopøvelsernes udførelse unødigt. Her udgjorde de visuelle og skriftlige elementer og muligheden for at optage samtaler på diktafon en nødvendig forankring for projektets forskningsmål.

I forlængelse af projektets teoretiske ambition – nemlig at bidrage *til/etik fra* konkret erfaring – har det også været væsentligt at holde øvelserne tæt på praksis og konkrete erfaringer. Det har bevirket, f.eks., at inddrage billeder i øvelse 2, der både kunne forstås konkret og abstrakt og i øvelse 3 at begrænse brugen af abstrakte teologiske/etiske begreber, såsom "barmhjertighed", "tillid", "varetagelse", f.eks., og at skrive værdier mere konkret frem med handlingsverber. Dels er det min vurdering, at mere abstrakte begreber ikke ville være selvforklarende for mange deltagere i aldersgruppen, dels at mere abstrakte begreber potentielt ville bevirke mindre erfaringsnære og mere idealistiske besvarelser.

Det erfarede for eksempel, at de mest abstrakte ord på værdi-lapperne så som "tro", "omsorg", "respekt" blev diskuteret og indholdsbestemt på meget forskellig vis, og fandt relevante nuancer i samspil med mere handlingsorienterede værdilapper. En tilstræbt forrang til erfaring frem for teoretisk diskussion ligger også bag progressionen i workshoppen fra det deskriptive i #1 ("Hvilke relationer i dit liv?"), over det mere individuelt vurderende i #2 ("Hvad gør en relation god/svær for dig?"), til det mere værdi-baserede i #3 ("Hvad gør et godt fællesskab?") for at ende i samspil med eksisterende teoretisk etiske udsagn i #4 ("Hvad synes I, de burde have sagt?").

Overvejelser om projekt-design

Projektets udformning har ændret format undervejs inden for rammen af de overordnede målsætninger om at udvikle praksisformat og at indsamle viden. Først måtte formatet skærpes og reduceres med henblik på gennemførlighed inden for en væsentligt mindre finansiering og dermed projektering end forsøgt fundet (fra 3,5 år til 0,5 år). Herfra blev fokus på feltafsøgning og indledende formatafprøvning.

I første omgang planlagde vi en stor og bredt inviteret fokusgruppe-workshopdag på Fairbar d. 4. oktober. Til denne workshop udsendte LBSP og KHJ invitationer til 48 aktører, der arbejder med aldersgruppen i Aarhus Stift. Vi sigtede efter spredning geografisk, mhp. aldersgruppe, organiserings-type/sigte og kirkelig profil eller ej. Nogle kontaktedes via netværk, andre via offentligt tilgængelige kontaktoplysninger.

17 kvitterede for modtagelse, de øvrige ikke. Heraf tilkendegav de fleste interesse i projektet og workshoppen og ville distribuere invitationen i deres kontekster. Tre takkede nej med den begrundelse, at de ikke ønskede at involvere deres brugere i forskning eller i forvejen var involveret i andre projekter. I flere tilfælde blev vi opfordret til at komme på besøg på et andet tidspunkt. Tre aktører tilkendegav mulighed for at sende deltagere til fokusgruppe-workshoppen d. 4. oktober. Med et par sene afmeldinger aflyste vi, og i foråret 2025 sadlede vi om og planlagde i stedet fire workshops på fire skoler.

Min vurdering er, at såvel workshopdesign som kvaliteten af data er bedre i dette format end det oprindeligt planlagte fællesformat. Workshops som besøg muliggjorde deltagelse af flere iht. eksisterende skemaer. Desuden var deltagerne i deres egne kendte miljøer og sammenhænge, og har ikke skulle navigere samtaler i nye kontekster med mennesker, de ikke kendte i forvejen. Derved har de forhåbentligt også har kunnet bruge øvelserne indadtil i egne sammenhænge. At foretage workshops på besøg blev understøttet af drøftelser i diakoniudvalget, hvor særligt Rasmus Bro Henriksen, leder af Aarhus Efterskole, påpegede betydningen af at møde institutioner og elever lokalt. Derudover gav denne model mulighed for at afprøve og justere workshopformatet og bedre mulighed for at blive længere i arbejdet med data.

Kvalitetsovervejelser

Som forskningsprojekt har vores undersøgelse karakter af et small-N-studium med blot fire cases bestående af korte besøg uden genbesøg giver studiet en karakter af stikprøve-eksperimentarium snarere end udtømmende feltafdækning. To kontaktpersoner fra to af de workshops, der udgør case-materialet i workshops, har på forhånd kendskab til teologi på Aarhus Universitet og LBSP via netværk i det kirkelige børne- og ungdomsmiljø. Derfor er samplet også, foruden en almen gymnasieklasse, præget af en kirkelig tilknytning i de respektive skolers værdigrundlag. Hvorvidt skolernes værdigrundlag og adgangsgiveres forhåndskendskab til teologi og kirke har

indvirkning på deltagernes indstilling og bidrag, er ikke til at sige. Andre mulige cases er forsøgt tilføjet i samplet, men uden resultat⁴⁵.

Uden at have data på individuelle elevers socioøkonomiske baggrunde, må det siges, at unge, der sendes på efterskole, unge, der går på højskole, unge, der tager gymnasial uddannelse og universitetsuddannelse ikke nødvendigvis udgør en særligt stor bredde i forhold til potentielle segmenter i aldersgruppen. Der findes dog deltagere, ikke mindst i efterskole-casen, med meget forskellige baggrunde, med forskelligt forhold til skolegang, med forskellige tanker om fremtidige karriereveje og jobmuligheder. Såfremt dette pilotprojekt videreføres i et større vidensprojekt ville der således være potentiale for yderligere nuancer og bredde ved at inddrage unge med mere diverse baggrunde, f.eks. i andre skoletyper eller øvrige organisationer. Dette kunne styrke et større vidensprojekts placering inden for stiftets diakonale arbejde ved at trykteste, i hvilken grad fund og metoder er generelt overførbare til andre kontekster og grupper.

En anden kvalitetsovervejelse går på selve metoden: At udvikle et workshopformat, der skal fungere, samtidigt med at det skal generere data. Er det at blæse og have mel i munden? I workshop-kontekst indebærer det en øget opmærksomhed på at gøre det tydeligt og udtalt for alle deltagere, hvad der bragtes med hjem til skrivebordet og hvordan. Derudover at sikre samtidigheden af dataforankring og ordentlig workshopfacilitering på flere hænder end en enkelt persons. Til alle workshops var assistenter og/eller lærere medvirkende til at indsamle data (diktafoner og enkelte noter) og, hvis nødvendigt, at være medfacilitatorer ved bordene (særligt i W2 var dette meget hjælpsomt).

I projektet var workshopformatet til tider overbebyrdet af behovet for både at facilitere workshoppen med de unge i egen ret og generere data til videreudvikling af formatet og vidensudvikling i projektet. Hvis projektet skal fortsættes og videreudvikles som videns- og aktionsforskningsprojekt, bør der indtænkes ressourcer til dette

---

⁴⁵ Aktører i bl.a. Aarhus Vest er opsøgt med særligt henblik på deltagelse af unge af blandet herkomst og potentielt også forskellig religiøs orientering, men under henvisning til det faktum, at allerede flere forskere og organisationer er interesserede i at få netop sådanne grupper af unge i tale, er det fuldstændigt legitimt, at lærere og instruktører fastholder en grænse. Professor i religionsvidenskab Lene Kühle er for nuværende leder af et forskningsprojekt som behandler fællesskabserfaringer i gymnasieklasser på tværs af elevers baggrunde, som kan være spændende at følge. Derudover er der også forsøgt kontakt til organisationer og aktører, som arbejder med unge, der ikke normalt opsøger eller er involveret i foreningsarbejde og, eksempelvis, højskoleliv.

dobbeltbehov. Når formatet bringes i anvendelse i konkret praksis, vil denne overbebyrdelse bortfalde, fordi workshoppen da alene gennemføres som mål i sig selv og ikke samtidigt skal generere data til forskning.

Forskningsetiske overvejelser

Projektet er udført under rådføring med Aarhus Universitets forskningskonsulenter og er anmeldt til data-optegnelsen. Formelt behandles data under forskningshjemmel, dvs. forskerens ret til at behandle personoplysninger til forskningsformål. Jf. den deraf følgende oplysningspligt er alle informanter oplyst om dataopbevaring og -anvendelse. Desuden hvilke dele af workshoppens materiale der er data i projektet og at personinformationer ikke bruges. Kontaktoplysninger på LBSP og henvisning til videre læsning om forskningshjemmel er gjort tilgængeligt for deltagere i alle workshops. I workshoppen med deltagere under 18 år er information om projekt under forskningshjemmel rundsendt til forældre på forhånd. Der er ikke taget billeder af deltagere ej heller noteret kontaktoplysninger eller personinformationer. Diktafonoptagelser, som udgør en personfølsom oplysning i sig selv, opbevares på drev, og data er rensat for personhenførbare informationer. I gengivelse af citater i denne rapportes analysekapitel optræder informanter i pseudonymiseret form.

Feltarbejdets karakter af korte besøg uden genbesøg med adgang givet af lærere medfører nogle særlige etiske hensyn, der ikke er løst og færdige blot med præsentation af en forskningshjemmel. Deltagere i pilotstudiet tilmeldte sig selv individuelt og frivilligt. Deltagere i de øvrige workshops er informeret på forhånd om workshoppen af deres undervisere, men kan ikke siges at være frivilligt deltagende, da workshops er foregået som del af deres skemalagte undervisning.

I al forskning med mennesker kan instrumentalisering siges at være et vilkår: Forskeren indgår i en relation til forskningsdeltageren, som ultimativt skal anvendes til noget, nemlig at generere data til videre analyse. Således gælder altså også Løgstrups påmindelse om gensidigheden i relationer den empiriske forsker. Kvaliteten i kvalitativ forskning beror på, at forskeren får adgang til at involvere sig med andre mennesker. En involvering som dybest set beror på tillid. Dette spejles så til gengæld af det ansvar,

forskeren har i forskningsrelationen; dels det almindelige ansvar som gælder i alle relationer, men også et særligt ansvar om at bevidstgøre den anvendelsesdimension, som forskningsrelationen har (Meinert 2024; Dalsgaard 2024).

I forskning, der forudsætter lærer-elev-relationer som adgang, og som altså bygger på et asymmetrisk alders- og autoritetsforhold og som har en mindre grad af frivillighed i deltagelse, bør forskeren være yderligere opmærksom på magtforhold og mulighed for at undsige sig at deltage. I konkrete workshops er dette søgt gjort ved løbende at informere om øvelsernes forløb og deres datagørelse, derudover at understrege frivillighed ift. hvad der deles i øvelserne og give mulighed for ikke at deltage.

I lyset af workshopkens direkte tematisering af relationalitet og indirekte tematisering af trivsel i forlængelse heraf, giver sig også nogle særlige etiske opmærksomheder. Dét at spørge om deltageres erfaringer af gode relationer og fællesskab inden for rammen af et fællesskab, de ikke selv har valgt – klassen som en på forhånd sat gruppering – kan potentielt være udfordrende for deltagere, som ikke befinder sig godt i netop denne gruppe. Ligeså kan refleksion og samtaler om det relationelle ramme ømme punkter i individuelle elevers aktuelle livssituation. Ingen af delene har en udefrakommende forsker mulighed for at have indblik i eller at samle op på. For så vidt muligt at tage højde for disse risici er workshopmaterialet designet på en sådan måde, at de mest personlige spørgsmål (#1) ikke deles med andre deltagere, og at de øvrige øvelser burde kunne besvares mere udefra: hvad er en relation generelt, og hvad er et fællesskab generelt? Potentielle oplevede konsekvenser af deltagelse kan dog ikke undsiges på forhånd⁴⁶.

---

⁴⁶ Blandt deltagere i aldersgruppen under 18 år erfarede det, at enkelte deltagere trak sig fra gruppesamtalen i #3, hvilket den adgangsgivende lærer tog ansvar for at samle op på internt.

Analysemetodiske overvejelser

Analyse af datamateriale er udfoldet i minimum fire konsekutive men overlappende skridt:

Første skridt kan forstås som det implicite analytiske spor, jeg har lagt ind i selve data-genereringsprocessen ved at definere og forme det materiale, dataen er blevet til i samtale med. Det vil altså sige, at når jeg leder efter unges fællesskabsforestillinger i data, er de ikke udtrykt naturligt eller spontant. Snarere udfylder de en ramme, som jeg har udstukket og bliver resultat af en abduktiv proces, hvor informanter reagerer på præsenterede billeder og ord. På den måde kan al data fra workshops allerede ses som en form for mikro-analyse, f.eks. af fotos, værdier og citater udstukket, foretaget af deltagerne selv.

Andet analyseskridt foregår ved mit skrivebord, når jeg hjemvendt fra workshops har transskriberet og sorteret data i NVivo. Her er data blevet inddelt i tværgående cases, som har muliggjort ordsøgninger og læsning på tværs af de forskellige workshops, efterhånden som de er afsluttet og dokumenteret⁴⁷.

Tredje skridt i analysen er foregået i forbindelse med den analyseworkshop, som har fundet sted i projektets afsluttende fase. **Fjerde** skridt er arbejdet efter denne analyseworkshop med at definere og beskrive de overordnede temaer – altså overordnede fællesskabsforestillinger – på tværs af workshops og workshopøvelser.

Beskrivelse af analyseworkshop

I den afsluttende del af projektet indgik en analyseworkshop af fire timers varighed på Aarhus Universitet. I workshoppen deltog foruden LBSP også KHJ og AA med forudgående engagement i projektet, og to studerende uden forudgående kendskab: Matthias Alastair Christensen (stud.theol., KA 2. semester) og Astrid Clara Bøgh Pedersen (stud.theol., KA 2. semester og studenterstudievejleder). Formålet med

---

⁴⁷ Datasættet udgøres af mange forskelligartede materialer (tegninger, billeder, tekst og transskriptioner), som er samlet i den kvalitative analysesoftware NVivo-14 for at kunne holdes sammen på tværs af forskellige datatyper og på tværs af cases. Optagelser er transskriberet. Alle transskriptioner og øvrigt materiale er rensat for person- og stednavne før uploadet i NVivo. NVivo er primært brugt af LBSP til ordsøgninger, krydslæsninger og overblik.

konstellationen var at kombinere allerede igangværende refleksioner fra projektfacilitatorer med nye blik fra profiler, som er tættere på målgruppen aldersmæssigt. Formålet med analyseworkshoppen var at skabe et medtænkende rum for videre refleksion som trædesten i det igangværende arbejde med dataanalyse.

Workshoppens udformning blev derfor, på baggrund af en kort indflyvning i projektets formål og forløb, fire analyserunder med læsning og indblik i udvalgt data fra hver af de fire workshopøvelser, på tværs af de forskellige cases. Jeg havde således på forhånd pakket udvalgte data-sekvenser (dvs. tegninger, billeder, optagelsestranskriptioner og citater) til analyse individuelt, i par og i plenum. Ud over den selektion der ligger i at pakke data, holdt jeg mine egne foreløbige analyser tilbage før samtalerne.

I analyse af data fra **#1** så deltagerne på et udvalg af tegninger fra en workshop hver, udvalgt som hhv. typiske og anderledes. I analyse af **#2** blev materialet for analyseworkshoppen udgjort af transskriptioner af optagelser af de 11 hyppigst valgte billeder suppleret af transskriptioner fra 9 øvrige vurderet som særligt interessante enten bekræftelser eller modstykker. Deltagerne valgte selv billeder og transskriptioner at tale ud fra, senere suppleret af øvrige billeder og transskriptioner af mig i henseende til de temaer samtalerne kom ind på.

I analyse af data fra **#3** havde jeg udvalgt uddrag fra otte af gruppesamtalerne som særligt karakteristiske for temaer generelt eller særligt interessante. To af disse vurderede jeg som særligt kompakte og komplekse mht. tematik, hvorfor disse blev udgangspunkt for læsninger i workshoppen. Under indtryk af hvor disse samtaler gik hen tematisk, valgte jeg yderligere uddrag til hver af disse analysesamtaler. I analyse af data fra **#4** så vi i plenum på en samlet oversigt over alle fornyede citater fra alle fire workshops, og jeg bad deltagerne om at udpege de mest prægnante.

6. Litteraturliste

Eller: Hvis du vil læse mere

Andersen, Svend (2003) "Filosofisk etik i det 20. århundrede" i: *Som dig selv. En indføring i etik*. Aarhus Universitetsforlag. Aarhus.

Arendt, Hannah (1958) *The Human Condition*. The University of Chicago Press. Illinois.

de Beauvoir, Simone (2004 [1944]) "Pyrrhus and Cinéas" i: Simons, Margaret A., Marybeth Timmermann & Mary Beth Mader, eds., *Philosophical Writings*. University of Illinois Press. Illinois.

Berg, Berit, Christian Noval & Thomas Nedergaard (2018) *Aldrig har jeg følt mig mere velkommen*, Kirkefondet. Ungdomsanalyse.nu. Frederiksberg

Brown, Brené (2012) *Daring Greatly: How the Courage to Be Vulnerable Transforms the Way We Live, Love, Parent, and Lead*. Penguin Books. London.

Bruselius-Jensen, Maria, Niels Ulrik Sørensen & Noemi Katznelson (2023) *Fællesskaber i ungdomslivet - Når de gør godt, og når de gør ondt*, Center for Ungdomsforskning. Aalborg Universitetsforlag.

Bugge, David (2011) *Hinandens verden. Ledsager til K. E. Løgstrups: Den etiske fordring*. Forlaget Klim. Aarhus.

Böwadt, Pia Rose (2019) *Livsduelighed. Fra Grundtvig til konkurrencestat*. Hans Reitzels Forlag. København.

Center for Ungdomsstudier (2021) *Frirum - Samtalekort*. Ungdomsanalyse.nu. Frederiksberg.

Dalsgaard, Anne Line (2024) "Teksten som mellemværende" i: Jette Jofoed & Nina Koefoed, eds., *Etiske øjeblikke i humanistisk forskning*. Aarhus Universitetsforlag. Aarhus.

Dansk Ungdoms Fællesråd (2023) *Ungeanalyse 2023*.

Det Sociale Netværk (2023) *Mind U - tro, tanker og trivsel. Vejledning og undervisningsmateriale til præster*. Det Sociale Netværk/Headspace Danmark.

Dunlop, Sarah (2022) "Visual Ethnography" i: Pete Ward & Knut Tveitereid, eds. *The Wiley Blackwell Companion to Theology and Qualitative Research*. John Wiley & Sons Ltd. Oxford.

Elsass, Peter (2016) *Kunsten at være alene*. Gyldendal. København.

Grundtvig, Niels F. S. (1877) "XXIII. Den 21de September", i: *Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie, holdte 1838*. Karl Schønbergs Forlag. København.

Haugegaard, Simon & Søren Østergaard (2020) *Jagten på frirum – Perspektiver på unge, hverdagsliv og fællesskaber*. Ungdomsanalyse.nu. Frederiksberg.

Hjortkjær, Christian (2020) *Utilstrækkelig: Hvorfor den nye moral gør de unge psykisk syge*. Forlaget Klim. Aarhus.

Hjortkjær, Christian (2024) *Skamfuld: Hvorfor det er godt at have skam i livet, men fatalt at have for meget*. Forlaget Klim. Aarhus.

Ideström, Jonas (2022) "Action Research and Theology" i: Pete Ward & Knut Tveitereid, eds. *The Wiley Blackwell Companion to Theology and Qualitative Research*. John Wiley & Sons Ltd. Oxford.

Katznelson, Noemi, Anne Görlich & Mette Pless (2022) *Mistrivsel i lyset af tempo, præstation og psykologisering – om ny udsathed i ungdomslivet*, Center for Ungdomsforskning. Aalborg Universitetsforlag.

Kirkefondet, KFUM & KFUK og Viborg Stift (2020) *Rapport fra udviklingsprojektet: Det kan du tro, vi taler om*. Kirkefondet. Frederiksberg.

Løgstrup, Knud Ejler (1957) *Den etiske fordring*, Gyldendal. København.

Martinsen, Kari (2012) *Løgstrup og sygeplejen*. Forlaget Klim. Aarhus.

Meinert, Lotte (2024) "Møder mellem mennesker" i: Jette Jofoed & Nina Koefoed, eds., *Etiske øjeblikke i humanistisk forskning*. Aarhus Universitetsforlag. Aarhus.

Raaberg, Cecilie Ahlmann (2021) "Diakoni – det vi gør for hinanden" i: *Det vi gør for hinanden*. Inspirationshæfte om diakoni. Aarhus Stiftråds diakoni- og kommunikationsudvalg. Aarhus.

Simovska, Venka & Nis Langer Primdahl (2024) *Trivsel og trivselsfremme i skolen*, Pædagogisk Indblik 24, DPU. Aarhus Universitet.

Simply Family & Folkekirkens Konfirmandcenter (2020) *Go' samtale for konfirmandfamilier*. Simply Family. Brabrand.

Sonnenberg, P. M. (2022) "Youth Ministry and the Empirical Turn" i: Pete Ward & Knut Tveitereid, eds. *The Wiley Blackwell Companion to Theology and Qualitative Research*. John Wiley & Sons Ltd. Oxford.

Sørensen, Niels Ulrik, Noemi Katznelson, Mette Lykke Nielsen, Emil Aagaard Madsen, Barbara Marstrand (2024) *Levbare ungdomsliv: Om unges bestræbelser på at trives*, Center for Ungdomsforskning. Aalborg Universitet.

Tanggaard, Lene, Thomas Aastrup Rømer & Svend Brinkmann (2025) *Trivsel tur-retur*. Forlaget Klim. Aarhus.

Trivselskommissionen (2025) *Et dansk svar på en vestlig udfordring - Trivselskommissionens afrapportering Februar 2025*. Stibo Complete. København.

Tutu, Desmond (2001) "Foreword" i: S. J. Raymond G. Helmick & Rodney L. Petersen, eds., *Forgiveness and Reconciliation: Religion, Public Policy, and Conflict Transformation*. Templeton Foundation Press. Pennsylvania.

7. Dataregister

Workshop 1, 4. marts 2025

Reference	Beskrivelse	Datamateriale
20250304_w1_1_1	Tegning 1 #1	Scannet tegning
20250304_w1_1_2	Tegning 2 #1	Scannet tegning
20250304_w1_1_3	Tegning 3 #1	Scannet tegning
20250304_w1_1_4	Tegning 4 #1	Scannet tegning
20250304_w1_1_5	Tegning 5 #1	Scannet tegning
20250304_w1_1_6	Tegning 6 #1	Scannet tegning
20250304_w1_1_7	Tegning 7 #1	Scannet tegning
20250304_w1_1_8	Tegning 8 #1	Scannet tegning
20250304_w1_1_9	Tegning 9 #1	Scannet tegning
20250304_w1_1_10	Opsamling #1	Transskriberet optagelse
20250304_w1_2_1	Peer-samtale 1 #2	Transskriberet optagelse
20250304_w1_2_2	Peer-samtale 2 #2	Transskriberet optagelse
20250304_w1_2_3	Peer-samtale 3 #2	Transskriberet optagelse
20250304_w1_2_4	Peer-samtale 4 #2	Transskriberet optagelse
20250304_w1_2_5	Peer-samtale 5 #2	Transskriberet optagelse
20250304_w1_2_6	Peer-samtale 6 #2	Transskriberet optagelse
20250304_w1_2_7	Peer-samtale 7 #2	Transskriberet optagelse
20250304_w1_2_8	Peer-samtale 8 #2	Transskriberet optagelse
20250304_w1_2_9	Peer-samtale 9 #2	Transskriberet optagelse
20250304_w1_2_10	Notat #2	Håndskrevne noter om valg
20250304_w1_3_1	Individuelt hierarki 1 #3	Foto af værdisedler
20250304_w1_3_2	Individuelt hierarki 2 #3	Foto af værdisedler
20250304_w1_3_3	Individuelt hierarki 3 #3	Foto af værdisedler
20250304_w1_3_4	Individuelt hierarki 4 #3	Foto af værdisedler
20250304_w1_3_5	Individuelt hierarki 5 #3	Foto af værdisedler
20250304_w1_3_6	Individuelt hierarki 6 #3	Foto af værdisedler
20250304_w1_3_7	Individuelt hierarki 7 #3	Foto af værdisedler
20250304_w1_3_8	Individuelt hierarki 8 #3	Foto af værdisedler
20250304_w1_3_9	Individuelt hierarki 9 #3	Foto af værdisedler
20250304_w1_3_10	Gruppesamtale 1 #3	Transskriberet optagelse
20250304_w1_3_10b	Top-5, gruppe 1 #3	Foto af værdisedler
20250304_w1_3_11	Gruppesamtale 2 #3	Transskriberet optagelse
20250304_w1_3_11b	Top-5, gruppe 2 #3	Foto af værdisedler
20250304_w1_3_12	Gruppesamtale 3 #3	Transskriberet optagelse
20250304_w1_3_12b	Top-5, gruppe 3 #3	Foto af værdisedler
20250304_w1_4_1	Citatark 1 #4	Scannet planche
20250304_w1_4_2	Citatark 2 #4	Scannet planche
20250304_w1_4_3	Citatark 3 #4	Scannet planche
20250304_w1_4_4	Citatark 4 #4	Scannet planche
20250304_w1_4_5	Citatark 5 #4	Scannet planche
20250304_w1_4_6	Citatark 6 #4	Scannet planche
20250304_w1_4_7	Citatark 7 #4	Scannet planche
20250304_w1_4_8	Citatark 8 #4	Scannet planche
20250304_w1_4_9	Citatark 9 #4	Scannet planche
20250304_w1_4_10	Citatark 10 #4	Scannet planche
20250304_w1_4_11	Opsamling #4	Transskriberet optagelse

Workshop 2, 1. april 2025

Reference	Beskrivelse	Datamateriale
20250401_w2_1_1	Tegning 1 #1	Scannet tegning
20250401_w2_1_2	Tegning 2 #1	Scannet tegning
20250401_w2_1_3	Tegning 3 #1	Scannet tegning
20250401_w2_1_4	Tegning 4 #1	Scannet tegning
20250401_w2_1_5	Tegning 5 #1	Scannet tegning
20250401_w2_1_6	Tegning 6 #1	Scannet tegning
20250401_w2_1_7	Tegning 7 #1	Scannet tegning
20250401_w2_1_8	Tegning 8 #1	Scannet tegning
20250401_w2_1_9	Tegning 9 #1	Scannet tegning
20250401_w2_1_10	Tegning 10 #1	Scannet tegning
20250401_w2_1_11	Tegning 11 #1	Scannet tegning
20250401_w2_1_12	Tegning 12 #1	Scannet tegning
20250401_w2_1_13	Opsamling #1	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_1	Peer-samtale 1 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_2	Peer-samtale 2 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_3	Peer-samtale 3 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_4	Peer-samtale 4 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_5	Peer-samtale 5 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_6	Peer-samtale 6 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_7	Peer-samtale 7 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_8	Peer-samtale 8 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_9	Peer-samtale 9 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_10	Peer-samtale 10 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_11	Peer-samtale 11 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_12	Peer-samtale 12 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_13	Peer-samtale 13 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_2_14	Peer-samtale 14 #2	Transskriberet optagelse
20250401_w2_3_1	Individuelt hierarki 1 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_2	Individuelt hierarki 2 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_3	Individuelt hierarki 3 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_4	Individuelt hierarki 4 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_5	Individuelt hierarki 5 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_6	Individuelt hierarki 6 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_7	Individuelt hierarki 7 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_8	Individuelt hierarki 8 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_9	Individuelt hierarki 9 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_10	Individuelt hierarki 10 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_11	Individuelt hierarki 11 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_12	Individuelt hierarki 12 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_13	Gruppesamtale 1 #3	Transskriberet optagelse
20250401_w2_3_13b	Top-5, gruppe 1 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_14	Gruppesamtale 2 #3	Transskriberet optagelse
20250401_w2_3_14b	Top-5, gruppe 2 #3	Foto af værdisedler
20250401_w2_3_15	Gruppesamtale 3 #3	Transskriberet optagelse
20250401_w2_3_15b	Top-5, gruppe 3 #3	Foto af værdisedler

20250401_w2_4_1	Citatark 1 #4	Scannet planche
20250401_w2_4_2	Citatark 2 #4	Scannet planche
20250401_w2_4_3	Citatark 3 #4	Scannet planche
20250401_w2_4_4	Citatark 4 #4	Scannet planche
20250401_w2_4_5	Citatark 5 #4	Scannet planche
20250401_w2_4_6	Opsamling #4	Transskriberet optagelse

Workshop 3, 9. april 2025

Reference	Beskrivelse	Datamateriale
20250409_w3_1_1	Tegning 1 #1	Scannet tegning
20250409_w3_1_2	Tegning 2 #1	Scannet tegning
20250409_w3_1_3	Tegning 3 #1	Scannet tegning
20250409_w3_1_4	Tegning 4 #1	Scannet tegning
20250409_w3_1_5	Tegning 5 #1	Scannet tegning
20250409_w3_1_6	Tegning 6 #1	Scannet tegning
20250409_w3_1_7	Opsamling #1	Transskriberet optagelse
20250409_w3_2_1	Peer-samtale 1 #2	Transskriberet optagelse
20250409_w3_2_2	Peer-samtale 2 #2	Transskriberet optagelse
20250409_w3_2_3	Peer-samtale 3 #2	Transskriberet optagelse
20250409_w3_2_4	Peer-samtale 4 #2	Transskriberet optagelse
20250409_w3_2_5	Peer-samtale 5 #2	Transskriberet optagelse
20250409_w3_2_6	Peer-samtale 6 #2	Transskriberet optagelse
20250409_w3_3_1	Individuelt hierarki 1 #3	Foto af værdisedler
20250409_w3_3_2	Individuelt hierarki 2 #3	Foto af værdisedler
20250409_w3_3_3	Individuelt hierarki 3 #3	Foto af værdisedler
20250409_w3_3_4	Individuelt hierarki 4 #3	Foto af værdisedler
20250409_w3_3_5	Individuelt hierarki 5 #3	Foto af værdisedler
20250409_w3_3_6	Individuelt hierarki 6 #3	Foto af værdisedler
20250409_w3_3_7	Gruppesamtale 1 #3	Transskriberet optagelse
20250409_w3_3_7b	Top-5, gruppe 1 #3	Foto af værdisedler
20250409_w3_3_8	Gruppesamtale 2 #3	Transskriberet optagelse
20250409_w3_3_8b	Top-5, gruppe 2 #3	Foto af værdisedler
20250409_w3_4_1	Citatark 1 #4	Scannet planche
20250409_w3_4_2	Citatark 2 #4	Scannet planche
20250409_w3_4_3	Citatark 3 #4	Scannet planche
20250409_w3_4_4	Citatark 4 #4	Scannet planche
20250409_w3_4_5	Citatark 5 #4	Scannet planche
20250409_w3_4_6	Citatark 6 #4	Scannet planche
20250409_w3_4_7	Citatark 7 #4	Scannet planche
20250409_w3_4_8	Citatark 8 #4	Scannet planche
20250409_w3_4_9	Citatark 9 #4	Scannet planche

Workshop 4, 9. maj 2025

Reference	Beskrivelse	Datamateriale
20250509_w4_1_1	Tegning 1 #1	Scannet tegning
20250509_w4_1_2	Tegning 2 #1	Scannet tegning
20250509_w4_1_3	Tegning 3 #1	Scannet tegning
20250509_w4_1_4	Tegning 4 #1	Scannet tegning
20250509_w4_1_5	Tegning 5 #1	Scannet tegning
20250509_w4_1_6	Tegning 6 #1	Scannet tegning
20250509_w4_1_7	Tegning 7 #1	Scannet tegning
20250509_w4_1_8	Tegning 8 #1	Scannet tegning
20250509_w4_1_9	Tegning 9 #1	Scannet tegning
20250509_w4_1_10	Tegning 10 #1	Scannet tegning
20250509_w4_1_11	Opsamling #1	Transskriberet optagelse
20250509_w4_2_1	Peer-samtale 1 #2	Transskriberet optagelse
20250509_w4_2_2	Peer-samtale 2 #2	Transskriberet optagelse
20250509_w4_2_3	Peer-samtale 3 #2	Transskriberet optagelse
20250509_w4_2_4	Peer-samtale 4 #2	Transskriberet optagelse
20250509_w4_2_5	Peer-samtale 5 #2	Transskriberet optagelse
20250509_w4_2_6	Peer-samtale 6 #2	Transskriberet optagelse
20250509_w4_2_7	Peer-samtale 7 #2	Transskriberet optagelse
20250509_w4_2_8	Peer-samtale 8 #2	Transskriberet optagelse
20250509_w4_2_9	Peer-samtale 9 #2	Transskriberet optagelse
20250509_w4_2_10	Peer-samtale 10 #2	Transskriberet optagelse
20250509_w4_3_1	Individuelt hierarki 1 #3	Foto af værdisedler
20250509_w4_3_2	Individuelt hierarki 2 #3	Foto af værdisedler
20250509_w4_3_3	Individuelt hierarki 3 #3	Foto af værdisedler
20250509_w4_3_4	Individuelt hierarki 4 #3	Foto af værdisedler
20250509_w4_3_5	Individuelt hierarki 5 #3	Foto af værdisedler
20250509_w4_3_6	Individuelt hierarki 6 #3	Foto af værdisedler
20250509_w4_3_7	Individuelt hierarki 7 #3	Foto af værdisedler
20250509_w4_3_8	Individuelt hierarki 8 #3	Foto af værdisedler
20250509_w4_3_9	Individuelt hierarki 9 #3	Foto af værdisedler
20250509_w4_3_10	Individuelt hierarki 10 #3	Foto af værdisedler
20250509_w4_3_11	Gruppesamtale 1 #3	Transskriberet optagelse
20250509_w4_3_11b	Top-5, gruppe 1 #3	Foto af værdisedler
20250509_w4_3_12	Gruppesamtale 2 #3	Transskriberet optagelse
20250509_w4_3_12b	Top-5, gruppe 2 #3	Foto af værdisedler
20250509_w4_3_13	Gruppesamtale 3 #3	Transskriberet optagelse
20250509_w4_3_13b	Top-5, gruppe 3 #3	Foto af værdisedler
20250509_w4_4_1	Citatark 1 #4	Scannet planche
20250509_w4_4_2	Citatark 2 #4	Scannet planche
20250509_w4_4_3	Citatark 3 #4	Scannet planche
20250509_w4_4_4	Citatark 4 #4	Scannet planche
20250509_w4_4_5	Citatark 5 #4	Scannet planche
20250509_w4_4_6	Citatark 6 #4	Scannet planche
20250509_w4_4_7	Citatark 7 #4	Scannet planche
20250509_w4_4_8	Citatark 8 #4	Scannet planche
20250509_w4_4_9	Citatark 9 #4	Scannet planche
20250509_w4_4_10	Citatark 10 #4	Scannet planche

8. Bilag

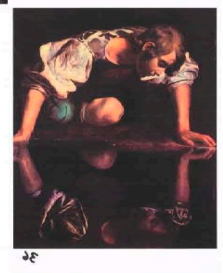
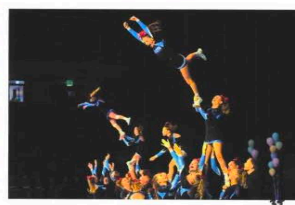
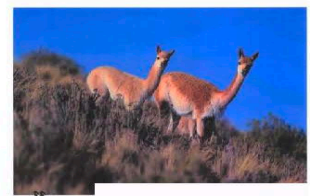
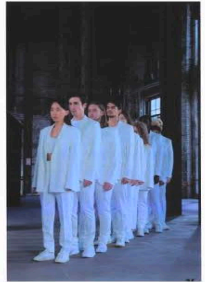
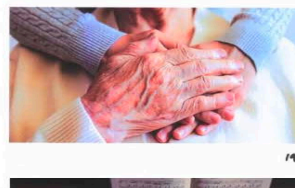
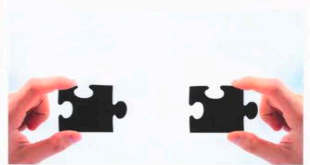
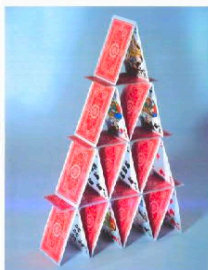
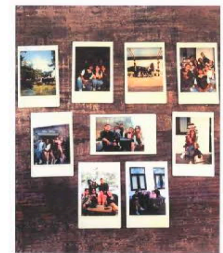
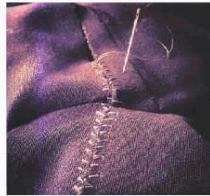
Bilag 1: Workshop-program

TID	INDHOLD	HUSK
Inden	Rummet sættes: Gruppeborde, materialer klar på vægge, powerpoint, snacks.	
00:00	Velkomst , præsentation og indflyvning. Etik: Det, der handler om, at mennesker er fælles om livet. Evt. indplacering i teologi/religionsfag : Religion: Menneskers forhold til hinanden i verden i lyset af religiøse dogmer, regler og idealer. Både interdependens og definerede fællesskaber. Forskningsformål: Stiftet, indsats i tid med særlige udfordringer for unge. Erfaringer af mistrivsel, trivselsbestræbelser, anbefalinger: Er fællesskaber en del af løsningen? Praksisformål: Afprøve øvelser i praksis for at fremme samtale som del af at kvalificere fællesskaber.	Slide 1-2
00:10	Præsentation af program Oplysning om forskningshjemmel, herunder datagørelse, -opbevaring og -anvendelse.	Slide 3 Diktafon til dokumentation. Print: Hjemmel
00:15 00:25	Øvelse 1: Mit netværk 10 min. individuelt: Tegne netværk: Hvem hænger jeg sammen med? Plenumopsamling + teoretisk kvalificering: Koncentriske cirkler.	Slide 4 Papir/blyant Data: Tegninger + Diktafon
00:30	Øvelse 2: Fotomylder Gå individuelt omkring, vælg billede, del med en anden. Runde 1: "hvad gør en relation god?" Runde 2: "hvad gør en relation svær?"	Slide 5 Fotos i print Data: Diktafoner + notér valg.
00:40	Kort pause	Forfriskning
00:45 00:55	Øvelse 3: Værdihierarki 10 min. individuelt: Værdier for "det gode fællesskab" i prioriteret rækkefølge. 25 min. i grupper: Forhandling af top-5 og samtale om de laveste.	Slide 6 Værdi-lapper Data: Hierarkier + Diktafon på borde
01:10 01:20	Øvelse 4: De gamle og kloge? 10 min: Gå frit omkring og færdiggør citater ud fra, hvad I synes, de burde have sagt. 10 min: Opsamling og sammenligning med oprindelige.	Slide 7 Plancher Data: Udfyldte plancher
01:30	Tak for i dag Oprydning, indsamling af alt materiale og debriefing m. lærere.	

Bilag 2: 2# Fotomylder

Nr	Indhold	Tematisk baggrund for valg
1	Person ligger i sofa under tæppe	Alene , hvilke, ensom, trække sig
2	En mand råber i en megafon	Enetale , opråb
3	Afgangstavle med aflysninger	Transport, aflysning , planer, trække sig
4	Fugle i flok på himmel over et tårn	Flok, bevægelse , frihed
5	Mennesker omkring bål og guitarpil	Natur, musik , samvær, ro
6	Nål syr to stykker stof sammen	Håndværk , samle, reparere
7	Fire personer i vandkant i solnedgang	Natur , gruppe, slutning, horisont
8	Hænder holder bold	Sport , hold, forskellighed, konkurrence
9	S/h-billede af to børn på en vej	To , søskende, fortid, horisont, omsorg
10	Blæseorkester i rundkreds på torv	Musik , hold, samspil, ledelse, takt
11	Piger med ryggen til ved koncert	Musik, fest, sommer , gruppe
12	Polaroid-fotos på bord	Fotos , minder, gruppe
13	To ens puslespilsbrikker	Spil , passe sammen, ens, tosomhed
14	Korthus	Spil , balance, hierarki, fokus
15	Lille koala på ryg af større koala i træ	Dyr, natur , forælder, omsorg, balance
16	Tandhjul	Mekanik , tid, fungere, samarbejde
17	Tegnede superhelte	Fiktion , evner, flok, konkurrence
18	Sten med indskrift "elsket – savnet"	Elske, savne , tab, minde, forfald
19	Gamle og yngre hænder samles	Alder , generationer, sammenhold, omsorg
20	En + tre pingviner i række i sne	Dyr, natur , flok, efterfølge, generationer
21	To personer laver par-yoga ved sø	Yoga, gymnastik , ro, balance, samarbejde
22	Fire knyttede hænder mod hinanden	Solidaritet, forskellig, sammenhold, kamp
23	Mennesker skåler i øl ved bål om aften	Udeliv, øl, aften , venner, fritid
24	Person med ryggen til på gyngesving i skov	Gyngesving, leg, efterår , barndom, alene
25	Hænder på klaviatur spiller firhændigt	Musik, samspil , timing, samarbejde
26	Forskellige mennesker i ens tøj i række	Mode , ens, forskellig, hierarki,
27	Hænder om håndled, en person ligger	Omsorg, hjælp, holde fast
28	En hånd holder i en hundepote	Dyr , tosomhed, sammenhold
29	Spillebrikker i farver på spilleplade	Spil , strategi, sammenhæng, konkurrence
30	Et cykelhold i et vejsving	Sport, hold , konkurrence, tempo
31	Farvede kopper ved kaffemaskine	Kaffedrikning, farver , forskellighed,
32	To lamaer i ens position kigger frem	Dyr, tosomhed , ens, nysgerrig, skør
33	To i arbejdstøj klatrer ad stige på tag	Håndværk , højde, sikkerhed, samarbejde
34	Dugdråber i spindelvæv	Natur , netværk, skrøbelighed, fange
35	Børnegymnaster laver pyramide & kast	Sport , balance, hold, risiko, samarbejde
36	Narcissos ser i sit spejlbillede i vand	Narcissisme , selv, alene, refleksion

Rapport: "Dit liv i de andres hænder"
Aarhus Universitet
August 2025

Bilag 3: 3# Værdihierarki – fire workshops inkl. top-5 plot

Workshop 1 – pilot	Workshop 2	Workshop 3	Workshop 4
Vi mødes fysisk	Vi mødes fysisk	Vi mødes fysisk	Vi mødes fysisk
Vi mødes online	Vi mødes online	Vi mødes online	Vi mødes online
Alle må være med	Alle må være med	Alle må være med X	Alle må være med
Vi har fælles interesser		Vi har noget til fælles	Vi har noget til fælles X
Vi er enige			
Vi kan være uenige	Vi kan være uenige X X	Vi kan være uenige	Vi kan være uenige X X
Vi er forskellige		Vi er forskellige	Vi er forskellige
At tro på det samme X	Vi tror på det samme	Vi tror på det samme	Vi tror på det samme
At vi kan stole på hinanden X X	Vi stoler på hinanden X X	Vi stoler på hinanden X X	Vi stoler på hinanden X X
At vi respekterer hinanden X X X		Vi respekterer hinanden X X	Vi respekterer hinanden X X X
Vi har omsorg for hinanden X X	Vi passer på hinanden X X	Vi har omsorg for hinanden X X	Vi har omsorg for hinanden X X X
Vi griner sammen X X	Vi griner sammen X X	Vi griner sammen X	Vi griner sammen
Vi kan tale om det svære X X	Vi kan tale om det svære X X	Vi kan tale om det svære	Vi kan tale om det svære
Jeg kan glemme det svære		Vi kan glemme det svære	Vi kan glemme det være X
Vi laver noget sammen	Vi laver noget sammen X X	Vi laver noget sammen	Vi laver noget sammen
Vi kan bidrage til forandring		Vi kan bidrage til forandring	Vi kan bidrage til forandring
Vi slapper af	Vi slapper af X	Vi slapper af	Vi slapper af
Jeg udvikler mig		Jeg udvikler mig	Jeg udvikler mig
Jeg skal ikke præstere		Jeg skal ikke præstere	Jeg skal ikke præstere X
Jeg kan være mig selv X X			
Alle tager ansvar		Alle tager ansvar X	Alle tager ansvar X X
Der er ingen forventninger X	Der er ingen forventninger X	Der er ingen forventninger X	Der er ingen forventninger
Afbud er ok			
Vi har kendt hin. længe			
Vi bor tæt på hinanden			

Bilag 4: 4# De gamle og kloge? Oprindelige citater

At være alene har
den store fordel, at
man holder op med at
flygte fra sig selv

- Henrik Ponté

"Man har aldrig med et
andet menneske at gøre,
uden at man holder."
noget af dets liv
i sin hånd.

- K.E. Løgstrup

"Vi er skabt til
at fortælle verden, at
der ikke findes nogen,
der står udenfor

- Desmond Tutu

Pluralitet er betingelsen for
menneskelig handling, fordi
vi er alle ens – det vil sige
menneskelige – på en
sådan måde, at ingen er
den samme som nogen
anden

- Hannah Arendt

"Forbundne, forpligtet
for kongeriget Danmark

- Kong Frederik X

"Gud er den energi, der
opstår mellem to mennesker;
der forholder sig ægte og
menneskeligt til hinanden"

- Martin Buber

"BÆR HINANDENS
BYRDER, SÅ LEDES
opfylder I Kristi løv

- Apostlen Paulus

"Man er ikke født som nogens
næste; man bliver det ved at
nærme sig den anden
gennem handling

- Simone de Beauvoir

"...hvem der selv
vil være
fri
maa lade Næsten
være det med sig"

- N.F.S. Grundtvig

"Hvor to eller tre er
forsamlet i mit navn,
der er jeg midt iblandt" dem.

- Jesus Kristus

Bilag 5: 4# De gamle og kloge? Nye citater

W1	W2	W3	W4
Hvor to eller tre er forsamlet i Gud/ kærlighed/sammen , der er et fællesskab	-	Hvor to eller tre er forsamlet i et varmt rum , der er saunagus	Hvor to eller tre er forsamlet i fællesskab/ EN PARK/ en relation der er venner og respekt <3/ ØL/ mulighed for udvikling .
Bær hinandens byrder, således bukker vi ikke under	Bær hinandens byrder, således at de bærer dine .	Bær hinandens byrder, således at I bærer hinanden/ at ingen får ondt i ryggen (IIII)	Bær hinandens byrder, således som Jesus gjorde det/ at den individuelle vægt bliver mindre/ føles de lettere .
Hvem der selv vil være lykkelig , maa lade Næsten være det med sig	-	Hvem der selv vil være respected/næstekærlig/e lsket /sammen maa lade Næsten være det med sig	Hvem der selv vil være (næste)/ sej/ et godt menneske maa lade Næsten være det med sig
At være ensom har den store fordel at sætter pris på, når man ikke er .	At være <i>alene</i> har den store fordel at [der er] ro .	At være <i>alene</i> har den store fordel at man altid har ret/man lærer sig selv at kende/man kan få et pusterum og slappe lidt af/ man mærker efter/ man finder ud af, hvor vigtig relationer er .	At være <i>alene</i> har den store fordel at man ikke skal engagere sig i andre end en selv/ man kun kan kritisere sig selv/ selvreflektere (bedre for omverden at selvreflektere)
Respekt og kærlighed/venskab opstår mellem to mennesker, der forholder sig ægte og menneskeligt til hinanden.	-	Respekt, venskab, relationer, kærlighed og omsorg opstår mellem to mennesker, der forholder sig ægte og menneskeligt til hinanden.	Relation/ respekt/ omsorg/ tillid/ uenighed/ konflikt opstår mellem to mennesker, der forholder sig ægte og menneskeligt til hinanden.
Pluralitet er betingelsen for menneskelig handling fordi vi er aldrig alene	-	-	Pluralitet er betingelsen for menneskelig handling fordi det skaber udvikling .
Man er ikke født som nogens næste, man bliver det ved at leve .	-	Man er ikke født som nogens næste, man bliver det ved at bevise det/ vælge det .	Man er ikke født som nogens næste, man bliver det ved at forholde sig til hinanden .
Den enkelte har aldrig noget med et andet menneske at gøre uden at blive en lille smule irriteret .	Man har aldrig noget med et andet menneske at gøre uden at der er risiko for at han smadrer dit liv/ at der er mulighed for at møde ens bedste ven .	Man har aldrig noget med et andet menneske at gøre uden respekt/ at kommunikere/ at kigge dem i øjnene .	Man har aldrig noget med et andet menneske at gøre uden der skabes en relation /at bære et ansvar
Vi er skabt til at fortælle verden, at vi er bedre sammen .	Vi er skabt til at fortælle verden, at relationer er det vigtigste	Vi er skabt til at fortælle verden, at vi er ok/ det nok skal gå	Vi er skabt til at fortælle verden, at alle er vigtige og skal respekteres .
Forbundne, forpligtet for hinanden .	Forbundne, forpligtet for Danmark .	Forbundne, forpligtet for hinanden/ the King/ et grønnere Danmark .	Forbundne, forpligtet for hinanden/ fællesskabet .